

Čí vina?

Nadává se na Brianda.

Po výbuchu Hitlerově je ovšem na čase podrobit revidisi celou dosavadní politiku vůči Německu. Ale není nic povrchnějšího nežli mluvit povýšeně o „bankrotu briandismu“. Podle pravidel polemického umění pořídí si každý svého odpůrce podle vlastního, k tomu účelu zvlášť upraveného modelu a pak s ním lehkou zachází. Není nic lacinějšího než vyčítat, že Německu se věnovala důvěra — a ejhle, co z toho máme! Kdo mu věnoval důvěru, kdy a jak? Co se od něho očekávalo a zač? Kdo to měl opatřit a zaručit? Dnes není času na rekriminace a na choulostivé spory o tom, jak důsledně a důrazně se ta která politika vůči Německu provozovala. Bylo by bláhovým počínáním tříštit se pro spory o to, co by se bylo mělo a mohlo stát a musilo-li to tak daleko dojít. Je třeba se zabývat tím, co je a čeho je třeba, aby nebylo ještě hůř. Ale právě ku pochopení toho nezbytného pro budoucnost a pro vyvarování omylů v přítomnosti je užitečné všimnout si problému poválečného Německa v celé jeho šíři a hloubce.

Ti, kdo útočí na domnělou měkkost a lehkověrnost Briandovu — ale vlastně veškeré oficiální politiky, nechť to, co se vytýká Briandovi, vytýkalo se už před tím Millerandovi a Clemenceauovi a potom všem Briandovým nástupcům — hřeší právě tím, že si otázku příliš zjednodušují, omezují, dělají si to pohodlnější nebo nejsou s to představit si celou složitost a obtížnost věci. Obyčejně mluví se tak, jako by někdo byl mohl nebo měl od Německa dosáhnout uznání situace vytvořené mírem versailleským a tudíž jakéhosi stavu spokojenosti s následky zdrcující porážky a strašlivého trestu z roku 1918-19. Takovou beráncí povahu nemohl od Němců, bojovného národa o šedesátipěti milionech duší — k Němcům za hranicemi nehledíc — nikdo očekávat. V politice locarnské šlo o něco docela jiného. Šlo o to, převést německý odpor proti „versailleskému diktátu“ do zákonných kolejí, umožnit jim, aby se krok za krokem dostali z té jámy, do níž zapadli, vrátit jim rovná práva a stejnou sílu, ale v takovém tempu, aby mezitím byla už připravena světová nebo aspoň evropská organizace míru, která by nové zneužití moci znemožňovala. Nikdo nespolehal tedy na nějaký zázračný obrat německé povahy, na jejich trpnost a resignaci, nýbrž na konstruktivní práci mezinárodní demokracie — a ta zklamala, aspoň se jí nepodařilo udržet tempo s revolučními událostmi, které se zatím hnuly a jež nebylo v níčí moci ovládnouti.

A na Wilsona.

Ovšem, zde to právě vězí! Říkají kritikové: Spolehalo se na mezinárodní demokracii, Společnost národů a podobné fantasie nebožtíka Wilsona, a Němci se ne-

chali běžet. Ano, zde to vězí! Ale nebožtík Wilson nebyl žádný soukromý filosof, jehož myšlenky by se byly podivuhodným způsobem dostaly mezi generály a diplomaty na mírové konferenci, nýbrž prezident Spojených států severoamerických a vlastní vítěz nad Němci. Do jeho rukou se na počátku listopadu 1918 vzdali, a on s nimi ujednal aspoň v zásadě předběžný mír, když se před tím poradil se spojenci a přenechal podmínky příměří plně Fochovi. Chyba těch, co nařikají nad omyly „naší“ poválečné politiky vězí v tom, že uvažují stále, jako by mír a poměr k Německu byl výhradně naší vlastní záležitostí. Ale za války a po válce nikdy nebylo žádného čistě francouzsko-německého, tím méně československo-německého, nebo polsko-německého poměru. Clemenceau napsal: přibíhali jsme na fronty (v roce 1914), věduce, že budeme poraženi, nepřijde-li v čas pomoc. A prezident republiky Poincaré obracel se důtklivě na krále Jiřího o okamžitou expedici armády (připravené na války koloniální). V roce 1918 byla Francie heroickým vypětím všech sil úplně vyčerpána. Angličani byli v březnu toho roku strašlivě zasaženi. Churchill líčí výmluvně, jak v tu dobu působilo v etapě a ve francouzských městech a vesnicích blaze, když potom jimi pochodovali tisíce a tisíce mladých, silných mužů, výtečně vystrojených, žádný víc než 30 a méně než 20 let, z nového světa. Již ten pohled sám stačil zadržet klesající. Mír, který se dělal po takové válce, nebyl přirozeně německo-francouzský. A nebyly to také jen „fantasie“ Wilsonovy, byly to také velmi konkrétní představy, a velmi určité zájmy Anglie, které tu padaly na váhu proti radikálnímu uplatnění francouzského nebo našeho stanoviska. Spojenci, t. j. všechny „státy spojené a přidružené“ neměly ani stejný zájem na zeslabení Německa, ani stejné představy o tom, jak nejlépe zajistit mír. A tak to bylo po celých těch následujících patnáct let. Francie nemohla, i kdyby byla chtěla, uplatňovat volně svou vůli proti poraženému Německu, ani při tvoření míru, ani při jeho provádění. Je možno toho litovat, je možno zlobit se na Angličany, Američany, Italy, vynadat tomu či onomu státníkovi — dělá-li to někomu dobře — ale na věci se tím nezmění nic. Poincaré to zkusil s přímou samostatnou akcí v roce 1923, obsazením Porurí, ale dosáhl jen toho, že se Anglosasové postavili otevřeně na stranu Němců, ne sice mocensky, ovšem, ale postačilo docela, že to učinili politicky a hospodářsky. Frank to pocítil, a Poincaré sám musil zabočit na linii Dawesova plánu. Herriot a Briand (ostatně za spolupráce Poincaréovy a potom Tardieuovy) jen pokračovali v tom, co bylo důsledkem ztroskotavšího experimentu.

Je jen přirozeno, že když to nešlo po zlém a rozšířením okupace, začalo se to zkoušet zas po dobrém a zkracováním okupace. Ale na žádný způsob zde nikdy nebylo možno omezit si pro-

poznámky

Letošní 28. říjen a teorie národního státu.

blém na francouzsko-německý a jako takový, izolovaně jej řešit. V tomto smyslu bylo stejně odsouzeno k nezdaru Poruří i Thoiry, Německo nebylo možno ani přinutit, ani přemluvit ku zvláštnímu míru s Francií, poněvadž mělo mnohem výhodnější půdu v míru sjednaném mezi spojenci, třebaže za svojí materiální nepřítomnosti. Tomu právě Stresemann výtečně rozuměl — a Hitler nerozumí, nebo se domnívá, že už nemusí rozumět, že už se může přes všechny smlouvy přenášet. Je zajímavé, že Hitler je zplozcem oné doby, pravý protinožec Stresemannův. Zatím co kancléř odvozoval z katastrofy rúrské poučení aktivistické, které ho vedlo k nabídce Locarna, mnichovský povstalec zahajoval svoji kampaň vzdoru, která jej z pachu pivovarů a ze žaláře přivedla až na místo kancléřovo. Osudný koloběh. Už v květnu 1924 ve volbách zmatku inflačního a rozvratu zaznamenal Hitler první překvapující úspěch — 34 mandátů v říšském sněmu — a na konci téhož roku, po uklidnění a úpravě věci Dawesovým výborem a londýnskou konferencí klesl na 14 a později zapadl znovu na politické periferii. Také pozoruhodný vývoj.

Říše se udržují tím, čím vznikly.

Ani rád míru versailleského nelze udržet jinak nežli tím způsobem, jímž bylo dobytí vítězství a smlouva sjednána: společně. Mír bude buď takový, jaký se dá udržet společnou prací velmocí a států na něm zúčastněných, nebo nebude míru — pak ale je zase třeba se starat, aby následující válka dopadla tak jako předcházející. To znamená především, že není možno klásti na naši politiku nebo na Německo požadavky, které jsou zohla nespílnitelné, poněvadž už naprosto neodpovídají reálnému poměru sil. Nikdy nebylo úmyslem držeti Německo trvale při zemi, a tím méně je to možno dnes, patnáct let po válce. A dále, že nutno stále míti na mysli „jednotnou frontu“ s těmi, s nimiž jsme sice zvítězili, ale jež nemůžeme prostě nazývat spojenci jako by nám patřili a měli nebo musili míti stejné potřeby a stejné názory s námi. Musíme se přizpůsobovat navzájem. Můžeme uhájit jen tu linii obrany, kterou budou ochotni hájiti všichni. Je ovšem velmi těžko najíti linii společného zájmu tolika států. Je ostatně docela praktické vytvářet koncentrické kruhy spojenectví. Bližší a vzdálenější. Ale nezapomínat ani na ty nejposlednější, poněvadž konflikt již nebude možno izolovat, a rozhodnou jej zas právě ti poslední. Proto musíme dbát, abychom v kritické situaci měli „svět“ za sebou jako tenkrát. A světovým zájmem je právě mír. V zachování míru, v potřebě zachovati mír je si celý svět za jedno, zejména právě ti, kteří „světovost“ představují, poněvadž mají moře, Anglosasové. Kdo vyvolá válku, kdo si dovolí ohrozit a porušit mír, docela očividně, technicky, jako to právě učinilo Německo císařské 1. srpna 1914 a nyní zas už Hitler aspoň symbolicky odchodem ze Ženevy, bude míti tuto neodolatelnou, tuto dobrou přesilu proti sobě. Není to snad tak pohodlné a nejde to bez obětí, udržovat svou pozici tímto způsobem, ale je to jistější.

Rudolf Procházka.

Patnáct let po svém založení, kdy by se podle mezinárodní situace zdálo, že je nejvíc ohrožena, sklízí republika nový vnitropolitický triumf, který jí ještě více upevňuje a konsoliduje. Dostává se jí u příležitosti státního jubilea dobrovolného, nevyžádaného a nevynuceného osvědčení německé loyálnosti. Čeští nacionalisté nás vždycky učili, že naši Němci při první příležitosti, která bude kynout z říše, při prvním novém vzplanutí říšskoněmecké výbojnosti budou kvapem opouštět československý státní svazek a že je proto třeba, abychom je drželi přišlápnuté pod okovanou botou. Na tomto názoru pak byla vybudována a propagována teorie „národního“ státu, která po léta otravuje českoněmecký poměr a překáží státní konsolidaci. Dnes ji skutečnost vyvrací a její hlasatele, přes to, že se rádi považují za naprosté realpolitiky, usvědčuje z fantastiky, nesprávného pozorování a neschopnosti zdravého úsudku. Všem myslícím lidem by to mělo být podnětem, aby s touto nezdravou, stát podřívající teorií definitivně zúčtovali.

Český nacionalismus stojí na zásadě, že základem státu je národ. Podstatou národa pak je podle něho jazyk. Vnější fakt, že dítě nejdřív uslyšelo mluvit česky a že se proto této řeči nejlépe naučilo, rozhoduje prý o jeho národní a tím i státní příslušnosti a dělá z něho člena „státního“ národa. Týž vnější fakt, že jiné dítě po prvé uslyšelo mluvit na sebe německy, rozhoduje o jeho německosti a dělá z něho příslušníka pouhé „menšiny“. Co se těmi jazyky mluví, jaké myšlenky si jimi lidé sdílejí, jaké plány si jimi sestavují, jakým způsobem si jejich pomocí upravují život, o to se náš nacionalista nestará. Jemu stačí k definici národa a k založení státu gramatika a fonetika. Jak ubohá, prázdná, chudá, jak nekulturní je tato filosofie národa a státu!

Nacionalismus nám úplně zastřel a zfalšoval pojem menšiny. Menšina je pojem demokratický, který má smysl jen ve zřízení opravdu demokratickém. U nás se při tomto slově myslí jen na menšiny jazykové, ale stačí se podívat do mírové smlouvy, kde se mluví také o menšinách náboženských a rasových, aby bylo hned vidět, že slovo má daleko širší a hlubší smysl. Znamená asi toto: určitým skupinám společenským, které by pro svou malou početnost mohly být vládnoucí většinou snadno potlačeny a připraveny o hlavní možnosti svého rozvoje, je nutno zaručit zvláštní práva. Zaručuje-li se tedy svoboda vyznání, to jest možnost, aby vedle katolické většiny volně žila i jiná náboženství, nebo zaručuje-li se Němcům, že mohou za jistých okolností užívat v úředním styku jiného jazyka, než je jazyk většiny, jsou to vlastně výsady, privilegia, kterých se těmto slabším skupinám společenským dostává jaksi navíc vedle jejich normálních práv občanských.

Docela jinak rozumí slovu menšina nacionalista. Jak už řečeno, omezuje se u něho rozsah tohoto pojmu jen na menšiny jazykové. Tyto menšiny jsou mu pak jakousi nešťastnou náhodou, jakýmsi cizorodým přílepkem na těle „národního“ státu, to jest skupin lidí, kteří — mimochodem řečeno — mají z polovice německá jména, ale kteří se náhodou naučili nejdřív české řeči. Na okrajích této skupiny, v tajemných končinách za Mělníkem a Plzní, pak žijí jacísi podivní lidé, odvěci nepřátelé, cizáci, jejichž jediným smyslem života prý jest, aby v této zemi všichni lidé jednou mluvili německy. Co s těmito podivnými lidmi? Nenechte českého nacionalistu utéci od této otázky a přivedete jej do velikých rozpaktů. Bude vám odpovídat podle temperamentu a výše vzdělání. Jeden bude mít za to, že nejlépe by bylo všechny Němce sebrat a zavřít, jiný navrhně, aby si šli do Německa, a ten relativně nejpoctivější vám řekne, že „musejí dělat dobrotu“.

Zkrátka a dobře: tato primitivní teorie nestačí na to, aby byla ideologií dnešního československého státu. Nezáleží na tom, jakou řečí kdo lépe mluvíme, nýbrž na tom, co si v ní povídáme. Nezáleží na zvuku, nýbrž na obsahu, na tom, co chceme, co žádáme, co si slibujeme. A 28. října roku tohoto si věrní Němci a věrní Čechové této země slíbili, že zachovají tento stát a že jej povedou v duchu lidskosti, spravedlnosti a pravdy. Je to slib, který vás všechny zavazuje. Pravda vítězí!

Z. S.

Proč mluvíme a píšeme česky

Tato otázka mne pořád pronásleduje. Mladí Slováci mi to zle vytýkají, skoro bez výjimky. Starší také. Ale často se potkávám s touto výtkou i na straně české. Někteří Češi na

mne přímo naléhají, abych psal slovensky. Mluvit česky mi skoro všude v české společnosti zakazují. Proč tedy přece česky píšete a mluvíte?

Není to umíněnost! Mluvit česky v české společnosti musím, nechci-li pořád na to myslet, že mám mluvit slovensky. Nemohu si pomoci. Mluvíme-li s Čechem, je něco přirozeného, že mluvíme česky. Na chvíli, když mne o to žádají, vedu rozhovory slovensky; jakmile však dávám větší pozor na myšlenky, než na formu řeči, už přejdu do češtiny. Automaticky. Na druhé straně nemohl bych bez myšlení na formu řeči mluvit se Slovákem zase česky. A neudělám ve své slovenštině jedině chyby, neuziji jediného českého „byl“ místo „bol“. Doma se tomu velmi divím, že mluvíme tak, jako oni, dialekticky. A nemohou pochopit, proč mi vytýkají autonomistě, že jsem se počeštil.

Nářek na počešťování Slovaka, pokud se vyskytl také mezi lidem, lze si vysvětlovat také někdy i tím, že slovenský lid spisovnou slovenštinu namnoze ještě pokládá za češtinu. Když dr. Dérer jako ministr pro Slovensko přijel do topolčanského kraje, ženičky ho obstopily a vytýkaly mu, že děti ve škole se musí učit česky. Ministr pak zastavil dítě, které šlo právě do školy, žádal od něho slovenský slabikář a ptal se žen, zda je to čeština. Odpověděly, že ano, že je to český slabikář. To tak mimochodem.

A jak je to s tím, že píšete česky?

Praktickou stránku mám na mysli. Já vím, že ten Čech a Češka, nezvyklí na slovenštinu, neznající, pokud jde o starší generaci, nic ze slovenské gramatiky, nemohou si v denním shoně, v rychlosti života luštit slovenské zvláštnosti. A mám-li cíl, získat jejich zájem, porozumění, chci-li je informovat, musím se k nim přiblížit v té formě naší řeči, která je jim bližší. Víím také, jak je nepraktické, nehospodárně psát slovensky do českých časopisů po stránce technické. Českému sázeči dá vysazení mého slovenského článku i pětkrát tolik práce a času, než když napíše česky, korektura také.

Slovenský nacionalista bude asi namítat, že by české redakce a tiskové podniky měly mít i slovenské síly anebo že každý Čech má znát i slovensky. To se nedá nadiktovat. V praxi rozhoduje vždy praktická a hospodářská stránka. Slovinci a hlavně ti nacionální Slovinci se před Čechy a češtinou tak uzavírají, že to už je přímo i proti životu. A nám samým to pak nejvíce škodí. Jak chcete za těchto okolností, vy, mladí Slovinci, přátelé, pronikat do českého prostředí, jak chcete s Čechy konkurovat, jestliže si češtinu neosvojíte? Kolik by nás bylo třeba v českém tisku, abychom pomáhali tvořit jednotné veřejné mínění! A skoro všechny větší listy nás chtějí, ale bez češtiny, jak jsem na to poukázal, nás nemohou potřebovat.

A teď ještě, proč se podepisují, když píšete česky, Jirí a nikoli Juraj. Neboť i to se mi vytýká v slovenské autonomistické společnosti, mne pak, chtějí-li naznačit, že jsem se počeštil, jinak nejmenují, než Jirí, ovšem s cynismem a despektem. Nejraději bych byl, kdybych měl takové jméno, které je stejné ve všech řečech. Ale mám-li už takové jméno, které je různé i v dialektech našeho jazyka, pak si nemohu pomoci, jestliže mne na různých místech různě jmenují. A píšete česky, pak důslednost vyžaduje, abych si psal i své křestní jméno česky. Konečně české znění mého jména je mi o mnoho milejší než Juraj. Toto se mi zdá být také naprosto neslovenské. Lid nikde takto Jirího nejmenuje. Je to pojmenování jihoslovenské.

Jirí Šujan.

Göringovo vystoupení

při sobotním přelíčení v Berlíně je nepochybně už poslední morální rána, které ještě proces potřeboval, aby byl v očích světového veřejného mínění dokonale diskreditován. Vmysleme se jen trochu do situace. Ministerský předseda největší německé země promluví před soudem agitační řeč, která se hemží výrazy, jako darebáci, zločinci, čeládka, jednomo obžalovanému řekne, že je lotr, druhému, že je zločinec a na konec, podle zprávy potlačené Wolffem, ale rozšířené Reuterem, poručí policistům, aby vyvedli Dimitrova a ještě za ním křikne: „Počkejte, až vás dostaneme z pravomoci tohoto soudu!“ Jsou-li zprávy v novinách úplné, vzmožil se při tom chudák předseda jednou jedinkrát k pokusu o napomenutí, a to marně, aby potom už jen bezradně přihlížel k podivnému počínání vznešeného svědka. Obecenstvo zasahuje svými projevy do líčení a předseda ho nenapomene. Soudci nepoloží svědkovi jedině otázky, obhájci (se skromnou výjimkou dra Sacka) mlčí jako zařezaní a jen obžalovaný komunistický cizinec, a po něm ještě Torgler, naleznou v prostředí až k nepříčetnosti zaujatém dost odvahy, aby se svědka na to a ono pozeptali.

Postava obžalovaného Dimitrova roste den ode dne. Nikdo tomuto statečnému člověku neupře upřímného respektu. Ale

nedívejme se naň sentimentálně. Dimitrov ví, co činí. Klade své otázky docela záměrně, a dovedl-li přimět Göringa k takovým výrokům o Rusku, jaké v sobotu padly, vykonal tím kus politické práce, která mu nebude zapomenuta. Sám sebe při tom obětuje a jistě si nečiní iluzi o svém postavení. Klobouk dolů před ním.

Komentářů netřeba. Těmto scénám jsou přítomny desítky zahraničních novinářů, kteří vidí a slyší. Zprávy jdou světovým tiskem. Mezi posluchači sedí americký velvyslanec. Nemáme pochybnosti o tom, jaké mínění si svět utvoří. zsk.

Moravan k poměrům slovenským

Vývoj věci na Slovensku přivedl mi na mysl poměry, jaké byly na Moravě před 80 lety. Tehdy se lid moravský národně probouzel a hlásit se počal k národu českému. Toho se jeho nepřítel a zároveň nepřítel Čechů velice lekl, vidouce v tom největší překážku poněmčení Moravy i Čech. Proto se chápali všeho, co by nás, Moravany, od Čechů oddělilo a znepřátelilo. U nás se mluvilo „moravsky“, ne česky, obyvatelé byli „Moravci“, ne Češi — zčásti je tak posud. Toho se chopili vládnoucí Němci a odrodilci a snažili se z nás Moravanů udělat mermomocí nový slovanský národ „Moravanů“. Proti Čechům se štválo pravdou i nepravdou — a touto věc. Za tím účelem založen byl v Brně časopis „Moravan“ (redakcí Crhy), v němž se Moravci proti Čechům rozhodně stavěli a popouzel. Každý nepěkný čin jednotlivce přišival se hned celému českému kmenu. Psalo a mluvilo se: „Češi jsou falešní, nic jim nevěřte, kčemu nás na Moravě jen vyžrať — vyžeňte je“ a tak podobně. Složila se i zvláštní moravská hymna a vyšla v „Moravanu“. Pamatuju se na ni, že nám ji ve škole četl náš pan rector! „My nejsme žádní Čechové, ani žádní Němci, my jsme Moravané, vždyť máme Orlici“ atd. Pokud mě vědomostí sahají, bylo mezi učiteli na venkově více „mrvářů“ (tak se těm vlasteneckým Moravanům nadávalo) než mezi kněžstvem. K tomuto národnímu proudu moravskému přistoupili nejen všichni odrodilci, než i mnoho dobrých lidí — krátkozrakých, zvláště v městech. Proto města na Moravě byla tak dlouho pod vládou „Němců“. Pojem, že jsme s Čechy jeden národ, se nepřipouštěl. První z české školy střední na Moravě nesměly mít název „české“, nýbrž „slovanské gymnasium“ atd.

Díky bohu, nepodařilo se jim utvořit nový národ slovanský, a je nám jak Moravcům, tak Čechům při tom lépe. My jsme při tom, ač tvoříme jeden národ, nepřestali být Moravany. Hanák pořád říkává „me sme me“, Slezák „řondí po našem“ i Valach a Slovák po svém. Kdyby se nebylo spojení v jeden národ podařilo, kdož ví, jak by to dnes jak na Moravě, tak v Čechách a zvláště na Slovensku vypadalo! Mně nejde na rozum, jak může upřímný Slovák chtít dělat nový národ. Kde by byl velký a mocný německý národ, kdyby se podle svých nářečí byl dělil na zvláštní národy? A některá nářečí německá jsou jistě od sebe vzdálenější než čeština a slovenština. Tuka a Jehlička měli na Moravě předchůdce, jimž se dílo nepodařilo. Dej bůh, aby se nepodařilo ani na Slovensku.

Tisíce myšlenek a výhledů do budoucnosti budí tato otázka, ale zatím tolik dávám ze své zkušenosti na uvážení veřejnosti slovenské i české.

Jeden starý Moravan, Cyr. Babička, Zlín.

Světová blamáž Napoleonské výstavy, o Napoleonském kongresu nemluvě

V Zlámáné Lhotě domluví se pan obecní tajemník, taktó dopisovatel vynikajícího časopisu „Posel z Podbrdí“, pan farář, pan statkář, pan učitel a pan zvěrolékař, že si založí Napoleonskou společnost a že by, ježto pan statkář chová ve svém majetku dvě starší rytiny s podobou Napoleona a pan zvěrolékař dvě šavle a pistoli z oné doby, snad mohli uspořádat takovou nějakou Napoleonskou výstavu. A při té příležitosti by se snad dal také uspořádat mezinárodní světový Napoleonský kongres. ...

Bohužel se tak nestalo v Zlámáné Lhotě, nýbrž v Praze. Jakási Napoleonská společnost, významná tím, že ve svých řadách nevyskytuje ani jediného významného jména, cítila se povolána k uspořádání Napoleonské výstavy a pozvala znalce a historiky ku pořádání III. Napoleonského kongresu v Praze. A tak se stalo, že máme o jednu světovou blamáž víc.

Řekněme si to otevřeně: už po dlouhá léta jsme neviděli něco diletantnějšího a trapnějšího, než onu Napoleonskou výstavu. Schází vůdčí idea, schází materiál, krátce schází všechno, co by odvodňovalo uspořádání této výstavy. Napoleonská výstava v Praze, to by znamenalo: Napoleon a československé země,

Napoleon v československé kultuře, literatuře, folkloru, vědě atd. To by znamenalo: obraz francouzské revoluce napoleonské doby u nás, styky a styčné body. To by znamenalo: vliv napoleonských idejí na jednotlivce a národ, to by znamenalo též reakci na tyto ideje. Místo toho vidíme starožitnický krám — po starožitnicku uspořádaný. Jediná radost na celé výstavě: Krásné sály paláce Clam-Gallas.

Zajisté je na této „výstavě“ několik předmětů, s kterými se lze pochlubit. Ale schází takřka vše, co by výstavu legitimovalo. Aranžéry — hledáte marně mezi nimi historika — ani nenapadlo, že císař dlel také v Praze, že r. 1812 byl papež Pius VII v Praze, že kníže Schwarzenberg ztrávil většinu svého života v Čechách. (To vše jen tak namátkou.) Nenapadlo je, že se uchovály mimo tretky diletantských sběratelů památky na tato fakta ve vědeckém smyslu slova. Nenapadlo je, že tato fakta spadají do obrozenecké doby, že tedy nutno seznámiti jak sebe, tak i návštěvníka výstavy s touto literaturou. Za to je napadlo, že by byla příležitost k získání tak milované a záviděnlivé stučky do knoflíkové dírky ...

Napoleonský kongres byl by býval obdobou výstavy, nebýt několika cizinců zvůněného jména, kteří dodali tomuto kongresu nezaslouženého lesku. Ale právě tito cizinci se zhržili nad úrovní domácích „znalců“ — pořadatelů, jichž přednášky budily přímo údiv svou primitivností. Nmluvme taktéž o trapném dojmu z francouzštiny, kterou přednášející neovládali ani v míře nejskrovnější.

Buďme vděční osudu, který nedopřál pořadatelům, aby uskutečnili veškeré své záměry. Oni totiž chtěli vojenské špalíry na ulici při uvítání hostů, veřejné slavnosti a veřejnou slávu. Místo veřejné slávy máme veřejnou blamáž. Tato blamáž je o to trapnější, že nelegitimovaní pořadatelé strhli s sebou i vládní a veřejné činitele, kteří se v neznalosti poměrů uvolili, aby jejich jmen bylo zneužito ku krytí ješitnosti — Zlámanolhotských.

Dr. L. Kreitner.

Hlad a zima

Zprávy říšsko-německého rozhlasu nevyvolávají u nás právě touhu po poměrech, jaké jsou za hranicemi. Ale denně rozhlašovaný soupis daru pro „zimní pomoc“ vzbuzuje jak závist, tak také obdiv. Slyšíme tu denně vyjmenovány dlouhé řady částek 100.000, 1.000, 50 i 1.000.000 marek. Upustíme od všech úvah o tom, z jakých pohnutek a za jakých okolností se dává. Důležité je konečně jen faktum, že se dává a že se mnoho dává, úžasně mnoho. Peníze, potraviny, šatstvo a pod. Zajisté, nový režim musí v nejvlastnějším zájmu něco činiti pro strádající davy. Ale který režim by neměl tohoto závazku? A zdá se, že se v Německu velmi velkorysým způsobem bojuje proti zimní bídě.

I u nás je bída a nejkřutější nouze. I proti těmto nepřátelům našeho společenstva musí demokracie mobilisovati a aktivně vystoupiti. Negativní opatření proti nepřátelům státu jsou nutná a všichni dobře smýšlející s nimi souhlasili. Ale je více než kdy dříve nutno, aby se slabým a nejubožejším i pozitivně dala pocítiti ruka státu, aby byli preventivně zachráněni před zoufalstvím a extremismem. Statisíce lidí je i u nás — jako dnes všude jinde ve světě — ohroženo hladem a zimou. Moderní stát, který si osobuje právo na život a svobodu svých občanů, má za ně také v plné míře odpovědnost. Nepostačuje-li soukromá iniciativa, musí sám iniciativně zasáhnouti. Rychle, velkoryse a energicky. Bez nových úřadů a bez drahého aparátu. Je mnoho dobrovolných sil, které jen na to čekají, aby byly bezplatně zařazeny, neboť je tíží vědomí, že nesčetní lidé trpí nedostatek a pocítovaly by to jako vysvobození. kdyby byly mobilisovány proti bídě.

Dosavadní instituce jsou slabé a roztržštěné a nedostačují v žádném ohledu; jen mravní nátlak v plném světle veřejnosti by u nás mohl přiměti lidi k oněm filantropickým obětím, které jsou na př. v anglo-saských zemích privilegiem a ctižádostí vládnoucích společenských vrstev. Drobní lidé budou beztoho jako vždy konati svoji povinnost. Zbývá ještě promluvit o problému s hlediska politického, zdravotního a hospodářského. Jasně je, že to konečně jen prospěje obecnému hospodářství, když budou opět něco konsumovati ony, bohužel hodně široké vrstvy, které dnes nemohou skoro nic konsumovati, nýbrž trpí hladem. — Je listopad. Kromě naší bezpečnosti a svobody není dnes důležitějšího problému.

Fr. Pater.

Jsou stavy lepší než strany?

Německým venkovským tiskem procházejí úvahy, nemají-li naši Němci všimati si myšlenky stavovské, která s různých míst jest nabízena jako nový základ politické organizace.

Zčásti tu slyšíme nespokojenost s politickými stranami; zčásti jest to nechuť proti demokracii, vzniklá z jejího nepochopení. Jest to módní koketování s myšlenkou fašismu, opatrně přebalenou do jiného papíru. Jest to hodné móda — také někteří mladí katolíci intelektuálové si u nás s touto myšlenkou pohrávají. Henlein ve své akci, která se až dosud omezovala na projevy, platil daň této módě. Také němečtí živnostníci se s nadšením vyslovili pro politiku, která stavovské zastoupení staví na místo zastoupení politickými stranami. Mnohým se to zdá býti velmi jednoduchým: nebudou tu politické strany, které se nemohou nebo nedovedou dohodnouti, ale budou tu stavy, stav zemědělský, dělnický, úřednický a ještě jiné a budou se hezky dohodovat a vždy najdou vyrovnání různých zájmů. Naši Němci teprve nyní počínají se zabývatí myšlenkami, s kterými před lety u nás lidé Gajdovi obcházeli po schůzích, zejména na venkově. Chtěl-li tehdy někdo hodně primitivní výklad, tito lidé mu ho dali. Nebudou hašteřící se politické strany, ale bude harmonie stavovských zájmů. Ale z čeho vyplývá, že politické strany se mají navzájem tak málo rády a že jsou tak málo schopny jednoty? Není to jen ze sklonu k hašteřivosti. Jest to z toho, že každá z nich hájí zájem jiného stavu. Zemědělec se nemůže dohodnouti s průmyslem. Živnostník má docela jiné zájmy, než konsument. I řemeslník a obchodník mají různé zájmy. Řemeslník má zájem na tom, aby obchodník prodával levně, což jest věc, s kterou se nerad smiřuje obchodník, který ovšem chce, aby živnostník mu pracoval levně. Živnostenská strana bouří proti Baťovi, ale český živnostník kupuje u Baťi a nelze mu to zazlívat. Každý kupuje tam, kde vidí výhodu. Kdo si představuje věci tak, že ty s t a v y se dohodnou lépe než politické strany, jest člověkem, kterému možno blahopřát k jeho prostotě myšlení nezatíženého vědomím a poznáním složitosti společenského stavu a vývoje podmiňného hospodářskými silami. Ty s t a v y by se totiž dohodovaly ještě hůře, než politické strany. Stavovství by neodstranilo srážky těchto různých zájmů: naopak: učinilo by je ještě drsnějšími než dosud. Stavovství totiž jest klapkou na očích. Vidí jen svůj stav. Účelná politika musí uměti porovnatí právě různé zájmy v rámci celku. Z tohoto německého stavovství bude přešet právě tak málo, jako z onoho častého volání po jednotné frontě našich Němců. Ti, kteří chválí tuto myšlenku stavovství, najdou posluchače mezi politickými primitivy. I s těmi nutno politicky počítati. Nebudou však rozhodujícím činitelem politickým, neboť dobrá politika jest si právě vědoma toho, že věci nejsou tak jednoduché, aby je bylo možno vyříditi libivými slovy na schůzi.

V. G.

Čím hůře, tím více?

Při jednání o tom, jak a kolik přispějí státní zaměstnanci k rozpočtové rovnováze, se poznovu ukázalo, že Exekutiva daleko není jejich plným mluvčím. Státně-zaměstnanecké odborové organizace jednaly přímo s vládou; stačí si přečísti některý z projevů Exekutivy, abychom poznali, že kdyby byla mluvčím všech státních zaměstnanců, musili bychom od ní žádati daleko lepší návrhy a daleko lepší taktiku.

Při této příležitosti se poznovu ukázalo, že trpíme u nás hypertrofií zaměstnaneckých organizací. Nerozhodují zásadní věci, společně velkému počtu zaměstnanců; rozhodují maličkosti, kterými se jednotlivé kategorie zaměstnanců liší. Kdyby byla zřízena ve státní službě kategorie bezplatných praktikantů, z nichž jedni by měli dva knoflíky a druhí tři knoflíky, vzniknou jistě dvě organizace; jedna těch s dvěma knoflíky a druhá s třemi knoflíky. Tyto dvě kategorie a tyto dvě organizace budou se úporně potírat; v této žabomyší válce, zda dva nebo tři knoflíky, zanikne zásadní otázka: zda by ti až dosud bezplatní praktikanti nemohli přece jen dostávat nějaký plat? Proti státním zaměstnancům není potřeby postupovati podle toho: divide et impera, rozděluj a vládni, neboť státní zaměstnanci se dostatečně starají o to, aby příkopy mezi jednotlivými kategoriemi byly hodně hluboké. Mají-li dostati soudcové přidáno, přijdou jiní vysokoškoláci a řeknou: jak to, že se jedná o soudcích se jedná? Kdyby šlo o středoškolské profesory, přijdou političtí úředníci, a řeknou: jak to, že se jedná jen o profesorech? A půjde-li o celou vysokoškolskou kategorii, postarají se středoškoláci, aby se dílo zvrtilo. Ti, kteří byli na vojně, žehrají na ty, co na vojně nebyli. A ti, co na vojně byli i nebyli, považují za svůj velký úkol se starati o to, aby se nevedlo příliš dobře těm ve státní službě, kteří sloužili v legiích. Ti, kteří mají měšťanskou školu, odsedají daleko od těch, kteří mají jen školu obecnou a bedlivě se dívají, kolik ti s obecnou školou v sobotu nebo prvního dostávají, aby snad nedostali o několik haléřů více. Tyto organizace jsou zahrnovány pod pojem odborových organizací. Da-

leko lépe by je bylo zahrnovati pod pojem spolků a mysliti si něco o českém spolkařství, o té žabomyši vojně jednoho spolku proti druhému. Kdyby se organizační schopnost státních zaměstnanců měřila počtem jejich organizací, dostali by státní zaměstnanci jedničku. Měříme-li organizační schopnost dovedností, s jakou drobné organizace dovedou vytvořiti velkou, jednotnou frontu, dáme státním zaměstnancům známku velmi špatnou. Možno říci, že jsou dovednější ve své práci v kancelářích než v životě organizačním. V. G.

Gleichšaltovaná „lidová“ knihovna

Koncem října vyšly v Berlíně předpisy, které oficiálně omezily výběr lidových knihoven. Nejde však pouze o půjčovny zábavních knih, ale nařízením byly udány hranice i vědeckým knihovnám. Přesně určují, na které knihy je nutno klásti důraz a které — jako nebezpečné státu — musí býti vyvrženy. Německé úřady zasahovaly již dříve do četby čtenářů, takže oficiální výnos byl očekáván každou chvíli.

V první řadě musí literární práce — aby jí byla udělena mílost — býti na řádném podkladu rasové čistoty. Děj knihy se musí ztotožňovati s dějinami a názory německé říše. — Toto ustanovení jest tvrdým oříškem pro nakladatele, kteří jsou donuceni zjišťovat rodokmen spisovatele, zdali jeho předchůdci nenáleželi k jiné rase.

Na druhém místě v nařízení jest článek, že dílo musí vyhovovati po stránce formální, estetické a literární. Přednost mají díla, která jsou populárního charakteru a vlasteneckého citění. Pravá hodnota díla je tedy vedlejší. Také pojmy „formální“, „estetický“ a „literární“ mají velmi omezený význam.

Jedno z hlavních ustanovení zní:

„Werke, die zum Klassenkampf aufreizen, die den Marxismus verherrlichen, vom Pazifismus schwärmen und antireligiöse oder antikirchliche Einstellungen verraten, sind n a t ü r l i c h unmöglich als Massenlektüre. Sogar die wissenschaftlichen Bibliotheken sollen sehr vorsichtig im Gebrauch dieser Werke sein.“

Nařízení určuje dále: Duševních děl cizích národů — bez ohledu, zdali jsou v originále nebo v překladu — musí býti velice opatrně používáno. Ve vědeckých knihovnách nesmí být zastoupeny některé směry, jako je na př. vulgární darwinismus. Nařízení končí prohlášením, že všechny spisy podvrtné dnešnimu režimu — nebo ty, které by mohly způsobiti ve veřejném životě zmatek, nesmí býti již veřejnosti přístupny. „— Auch Thomas Mann — bis auf die „Buddenbrooks“ und die „Betrachtungen eines Unpolitischen“ — ist aus diesen Gründen von der Liste der Verfasser, die in Zukunft geführt werden d ü r f e n , gestrichen worden.“ J. L.

Půjde to na befél?

Úřední a vědecké německé listy zabývají se rasovou hygienou. Neboť rasová hygiena je příkazem Třetí říše. Eugen Fischer, který je ředitelem antropologického musea císaře Viléma v Berlíně, stává se rektorem university tamže. V Königsberku proslouvuje 13. května 1933 velmi památnou řeč o dědičnosti. Hledají se vztahy k jiným národům a z mnoha pronesených a napsaných projevů, hlásaných i rádiem, je zřejmo: hledá se vlastně teprve nyní čistá rasa germánská na befél Třetí říše. Věda prostě se sklonila před rozkazem a má vybudovati spolehlivé metody. Německá věda je vědou přesnou, puntičkářskou, ale před tímhle se přece jen zarazila. Vydupat se to nedá. Je třeba zkušeností a přesných pozorování, které i při velikém materiálu vyžadují času, odborného zpracování a rigorosního cenění výsledků. To všecko z dneška na zítřek je nemožné. A není také možné zbavovati vedoucí vědce jejich míst. Mnozí z nich jsou jména světová, budou přijati kdekoli, ale Německo je o ně chudší. Dobře to řekl Lichwitz na kongresu vnitřních chorob ve Wiesbadenu: „Německo nikdy nemůže zapomenouti, co pro ně znamenala jména Wassermann, Neisser, Minkowski, Ehrlich.“ Tím řekl dále, že je nemoudré vyškrtávat zasloužilé lidi pro zájmy jen a jen politické, pro zájmy, jež nemají dodnes tak pevných základů, jak se samy domnívají. Vzniká tak chaos, který v Německu samotném je patrný každému, kdo jen poněkud sleduje vědecký tisk. Vymýšlejí se narychlo nové metody, vyhrabují se staré, proti nimž bylo popsáno spousty papíru, a hledá se v nich ono klasické zrno, přešívají se jinými slovy staré šaty. Ale přešívají se chaoticky, všecko se nutí do výsledků, brzy tu budou statistiky vtěsnané do sáhodlouhých tabel, ale přečteme-li resumé předlouhého pojednání, bude několikařádkové, opatrnické, vynucené. Skoky se ve vědě a zejména v tomto odvětví dělat nedají. Rl.

politika

Jiří Šujan:

Rozhovory se slovenským lidem

V.

L a z a n y.

Kúty jsou již v bezprostředním sousedství okres. města Prievidze. Došli jsme sem ve svých rozhovorech se zastávkami v obcích položených po levé straně říčky Nitry, která pramení nedaleko Pravence, v severní části okresu. Půjdeme teď zase po pravé straně Nitry, ale ne směrem dolů, nýbrž od Kútů na sever. Nalezneme zde v sousedství Kútů větší obec Lazany. Je zde farský úřad, zase pro několik podhorských vesnic. Navštívíme nejdříve nájemce velkostatku probošta z nedalekých Bojnic. Jsou to dva mladí bratři, J a n a L a d i s l a v K r á ř o v é, původem z Něm. Lupče (v Liptově). Jejich otec měl veliký koželužský závod v Něm. Lupči, který nějakou dobu po převratě, jako i celý koželužský průmysl, velmi dobře prosperoval. Trvalo to, dokud byl všeho po válce nedostatek. Za nedlouho však začaly se krutě cítit následky převratu: odpadla tomuto koželužskému průmyslu odbytiště; odpadli Maďaři, kterým do dávali Liptovčani kůži na vysoké boty, odpadlo i Rusko. Liptovský průmysl měl teď jen domácí trh a na tomto nemohl obstát před konkurencí zdatnějšího koželužského průmyslu českého, který si dovedl udržet i stará odbytiště v cizině. „Museli sme skrachovať“ — říká mladý L a d i s l a v K r á ř o v é. „Ale keby sme my Slováci mali toho podnikavého ducha, čo Česi, nemuselo sa to stať, mohli sme sa udržať. Keby český koželužský priemysel bol býval tak závislý na ruskom alebo na maďarskom odbere, ako sme boli my, oni by boli vedeli vynútiť na štáte takú obchodnú politiku, čo by im tie odbytištia neboly odpadly. Ale my sme sa nevedeli, kde obrátiť, nevedeli sme, čo si počať. Šikovnejší Česi nás však i v tom predišli, v čom sme boli ďalej než oni, a to vo výrobe, ktorá sa doma spotrebuje. Na pr. liehovarníctvo. Na Slovensku bolo do prevratu viac výroby liehu ako v Čechách. Ale Česi si svoje liehovary sdružstevnili, nadobudli tým väčšieho výrobného oprávnenia a všelijakých výhod, kdežto Slováci zostali pri starom, ako keby neboli ani vedeli o zákone o společenstvách a o jeho dobrodení. My tunajší, náš liehovar sme tiež až teraz sdružstevnili. Dosiaľ sme mali ten minimálny kontingent 250 hl. Sdružstevnením sme nadobudli už oprávnenie na výrobu 50.000 hl. Toto je, ako viete, zemiakársky kraj, no, nebude to dobrodenie pre celé toto okolie, keď sa tu zorganizuje? Pribudnú sem nové peniaze, kdežto dosiaľ tu živoríme hospodársky, sme odkázaní len na výmenu produktov medzi sebou. So vzdialenejším svetom nie sme vôbec v žiadnom hospodárskom styku. Evidentné je, že tento liehovar môže byť jedným z hlavných činiteľov na zvýšení blahobytu tohoto kraja, ale myslíte, že to ľudia chápu? A ak aj niektorý pochopí, myslíte, že pristúpi za člena? Dosiaľ veľmi málo je tých, čo tak urobili. Toto je národ nehybný, bojazlivý, ale len preto, že nevedomelý. Potom sú mu Česi na príčine, že sa má zle? Sú to hlúpe reči, ktoré ten národ len udržujú v jeho dosavádnej zaostalosti, utvrdzujú jeho primitívne názory na život. Keby ľudácke časopisy miesto takýchto bezzákladných obviňovaní Čechov radšej bojovaly proti hlúposti ľudu, proti konzervatizmu, keby obviňovali

Ľud sám, vtedy by konaly dobre na „národa roli de-
dičnej“.

Ale nestačí tu už ani obviňovať seba a druhých.

Na Slovensku je už tak špatne, že je nutno pristúpiť k činom. Vzpomenuli sme snahy ovocnárskeho inspektora Falešníka v Prievidzi, zde zase rozhovorili jsme se o lihovarnictví. To jsou dvě akce, které mohou chudému prievidzskému kraji pomoci. Zde není žádného průmyslu; v Handlové se doluje hnědé uhlí a do nedávna pracovalo v okolí trochu a i teď ještě pracuje několik parních pil; jinak chudý a hustě obydlený okres vysílá tisíce sezonního dělnictva do ciziny: Rakouska, i Německa a Francie. V poslední době většina tohoto dělnictva je doma. Jsou doma i zedníci, instalatéri, kteří chodili na práci do okolních měst, ba i do Bratislavy. Bují zde nezaměstnanost. Ale není toho, kdo by neměl nějaké to políčko nebo aspoň domek a zahradu. Podařilo-li by se lid přimět k tomu, aby se hospodářsky přeorientoval na podkladě vzpomnutých dvou akcí, stane se kraj prievidzský krajem bohatým. Ve zdejších lesích je spousta hub, malin, jahod a jiných lesních plodů; kdyby bylo možno to všecko výhodně v nákupním a prodejním družstvu zpeněžit, není třeba, aby zdejší lid chodil na sezonní práce. Co myslíte, že dostane zde teď za kilo malin? 20 h. Za kilo výborných hub? 1.50 Kč. Ovoce může také každý vyrábět, malorolníci a rolníci vůbec měli by pěstovati především brambory, neboť ty se zde nejlépe daří ze všech plodin polních; pak jsou zde pole, která se nehodí k ničemu jinému než na pastviny, bylo by třeba vrátit se tedy k pěstění dobytka, založit mlékařská družstva, zdokonalit a vybudovat dobré koupele Bojnice, aby se přilákala návštěva hostů na léto; v celém okolí stěží naleznete 5—10 prasných sviň. Podsvinčata jsou pak úžasně drahá. Každý rolníček o třech—pěti jitrech polností chce být soběstačným, seje všecko, každý druh obilí, krmě a picnin, třebaže na př. na pšenici nemá vůbec ani kousek políčka. Lid nedovede hnojit a obdělávat pole, vozí suchý přírodní hnůj na role. Hrůza, co je zde třeba dělat na hospodářském povznesení kraje. O to je se třeba starat zdejším politickým činitelům. V Prievidzi bydlí ľudácký poslanec Sivák, má tolik důvěry u zdejšího lidu. Co všecko by se dalo udělat zde při toliké důvěře? Ale nedělá se. Ono je třeba bojovat za samobytnost, za práva slovenského národa, za autonomii Slovenska. Za to, o čem ten lid neví ani, co to je. Ale lid ve své neuvědomělosti, bezradnosti a zbožnosti, věří jedině jim. Někde a někteří věřili a věří ještě i těm druhým, vládním stranám, kterým se podařilo sem se exponovat; ale ty také nic nedělají, ačkoli by mohly. Ty také dělají jen vysokou, především pozicionářskou a mocenskou politiku, nikoli však reální, hospodářskou.

V Lazanech byl před převratem a několik let po převratu farář M u r g a š, bílá vrána mezi ostatními v okolí, neboť byl uvědomělým Slovákem již za Maďarů a byl agrárníkem. Takto mohla v Lazanech zakotvit i strana agrární. Má výborného vůdce I g n á c e C a c h o v a n a, malorolníka. Můžeme říci, že to je

bojovný agrárník.

Navštívil jsem ho až večer, neboť vím, že jindy bych ho o žních doma ani nenašel. Pojídal kus slaniny a říká, že přišel právě z krčmy: „Človek hluší ako hovädo, nuž si musí občas aj pustit trochu tej pálenky. Aspoň takto v žatve.“ Ale není to na něm ani znát; nebylo třeba, aby se omlouval. „Nu, ako je pekne, že nás takto niekedy

navštívite. Teda chcete, aby som vám niečo hovoril o Čechoch. Hm. Niekedy človeka aj napália. Ale za to ich mám vždy rád. Ja to už mám v rode. Môj otec bol v pruskej válke, bojoval tedy v Čechách; od malička som od neho počúval o Čechoch samé chválospevy. Hovoril, aký je tam pokrok, „a my tu sme mali ešte v kuchyni na zemi ohne a v izbe kozúbky“. „Češi a Moraváci, to jsou lidi“, hovorieval, keď prišli k nám Moravčiaci, miškári. A rozprával sa s nimi česky. Ja som bol uvedomelý Slováč už pred prevratom, mne sa protivila maďarčina, lebo nám ju natiskali a nás utláčali. Pamätám sa, keď pomaďarčovali mená obcí, keď dávali maďarské výstražné tabule na tratiach, ako sme sa nad tým niektorí Slováci aj z tohoto kraja, keď sme sa sišli s Turčanmi na jarmokoch, rozčuľovali a búrili. Ale, čože, keď väčšina národa spala v zadubenosti národnej a kultúrnej? Za války som sa dal Rusom zajať a neprihlásil som sa za maďarského Slováka, ale len za Slováka. Všetci takito sme boli zadelení do jedného tábora s Čechmi. Ja som sa stal tedy tým zapredancom vlasti maďarskej. Takým Slovákom, čo sa hlásili za maďarského Slováka, som naďal do hovädov na mieste. Také hovädo sa bránilo tým, že však maďarský chlieb žere. Tak nám to hovorili Maďari. Lutoval som a ľutujem do dnes, že som nešiel do legií. Ale ja som bol u jednoho gazdu s takým starším Čechom, ten povedal, že sme my už starí na legie, tak sme len čítali naše časopisy a podporovali našu vec aj finančne. Ja som s týmto Čechom žil ako brat. Ja mám ešte aj modliace české knižky po otcovi a mám Čechov, ako poviem, rád, to je sväté, ale oni sú aj huncúti. Ja to tuším, že by oni radi nás počestili a že slovenčinu za nič nemajú. Hľa, aj minule sa mi ponosoval jeden vojak, čo slúži v Čechách, že ho nútia, aby česky na otázky odpovedal. Ono by bolo veľmi užitočné, jeden jazyk, češtinu zaviesť do úradov, ale jeho svätého! Aj hovoriť by sa potom tak muselo. „Mlč, sakra, to není úřední řeč“ — útočilo by sa na Slováka. Však takýto vykoná jeho mater. Národ chce takto; na dražšiu správu o to, že máme slovenčinu, si radi vynaložíme. Nech sa nám čeština nenatíska, lebo tak sa nám môže len sprotiviť. Je pravda, my môžeme len Čechom ďakovať za všetok pokrok, aj ich každý uvedomelý Slováč musí mať rád, musí im byť vďačný, len nech ľud ničím neodráždia. Dosiaľ to medzi nami tak vyzerá, ako v dome, v ktorom je medzi hlavnými členmi rodiny stála zvrada. Pravda, kým tá zvrada neruší ešte súrodov, susedi sú ticho; povedia si: „ale to sú ako takí cigáni, len sa vždy vadia“. Inak si toho moc nevšímajú, ale keď už ich svojou zradou znepokojujú, vyrušujú z ich práce a spánku, povedia si: „Tu už musíme nejaký poriadok urobiť“. Zdá sa, že nitrianske oslavy môžu mať tieto následky. Mnohí hovoria, že za Maďarov bolo lepšie. Tvoju mater hlúpu to máš pripomínať. Veď je teraz na celom svete horšie ako bolo. A to je samozrejme. Vojna stála peniaze a ako pán prezident povedal, na túto vojnu sme si vypožičali od budúcnosti. Teraz trpíme. Ja si starých čias však neprajem, čo aj boly hospodársky lepšie. Maďarských pánov, maďarského povýšeného, pýšneho národa mám až po krk. Ale oni ani slovenskí páni nie sú lepší. Ja neviem, čo je to. Mnohí naši inteligenti sú vykotení zo sedliackej matere a preca sú pyšní, preca takéhoto človeka nemá za nič. Čech je už inší človek. A ten ľud by hneď trochu zmúdreľ, keby sa s ním inak v úradoch jednalo, keby sa s ním aj učený ľudia shovárali. Na príklad takí misionári. Ako spovedajú? Človeka macúška, hladká rečmi, aj rukou, len aby z neho

dostal všetky hriechy. A aj sa mu práca darí. Ale takíto jednoduchí farári, poniektorí revú na toho človeka, nadvávajú, keď im aj niečo prezradí: „Ty hlták, ty taký a taký!“ pravdaže takto potom to nejde. Aj v úradoch slovenskí páni, najmä notári, takto zachodia s naším ľudom. Nevie sa potom brániť, nevie svoje práva uplatniť, dá sa niektorým vydríduchom aj šuďiť. Českí ľudia prišli k nám nový vzduch, ale jednako naša slovenská inteligencia ešte nie je podľa nich. A potom by sme mali Čechov vyháňať? Hľa, v Kaniaňke si národ sám vyvolil Čecha učiteľa už druhý rok. Vzali si ho radšej ako Slováka, lebo je lepší, ľudskejší. Niektorí Česi sa v týchto otrockých pomeroch pokazili. Prišli sem ako anjeli a sú teraz hotoví čerti. Nezabudnem nikdy na tú milú chvíľu, keď som bol na sjazde agrárnej strany v Prahe, však ste nás vy viedol. Ako nás Praha objíma na uliciach, i keď človek zašiel do hospody. V hospode sa k nám raz prihovarili tamojší českí návštevníci. Dohovárali nám, že ich nemáme radi, a že im srdce puká od žiaľu, keď sa im tak odcudzujeme. Platili nám potom, koľko sme len chceli piť. Veru to mnohých z našich ľudí, čo tam boli a do tých čias na Čechov nadávali, obrátilo. My tu máme dojem, že zdejší Česi, keď nám aj ukážu lásku, že to robia zo zisťnosti, lebo sa tu totiž dobre majú; nevieme o tom, že v Čechách ten ľud a celý národ nás miluje ozaj bratsky a nechce, aby sa nám nejaké krivdy dialy. Ale, pravda, to robia všetko tí ľudáci. Však aj tu v obci mám s nimi kríž. Je to národ ohováračský, babský, papuľnácky. Ja nemôžem ľudáka ani vidieť. Len sa to pchá všade, do úradu, do predku, ale len pre svoj záujem, najviac pre ten honor. O potreby obce sa to nestará a je to neschopné. Ale to len ta farárska banda ten ľud udržiava v tej strane.“

Budeme teď mlúvit

s v ť d c e m ľ u d á k ť ,

mladým, asi tricitiletým Stanislavem Bunzelom. Navštívili sme ho pred večerem ešte v kovárskej dielni. Sešlo se tam za nějakou chvíľou asi dvacet občanů, jeho přívrženců. Pokojně a klidně jsme si pohovořili, vždyť jsem jejich přítel a nedávno tajemník ľudové strany z Prievidze jim prý řekl, že do „Prítomnosti“ dokonce rozumně píší. „Slovák“ ovšem říká, že to, co se jim líbí, není z mého rozumu. Bunzel se trochu obává, že nepodám jeho slova věrně a že bych mu tím mohl škodit u jeho strany, ale já ho ubezpečuji, že se tak nestane.

„Čo sa týka tej autonómie, nuž ta nám môže, my si tak myslíme, len osožiť, škodiť nie. Však o čo ide? Aby sme my Slováci boli tu prvými. Mohlo by sa bolo toho docieľiť aj bez autonómie, ale sa to nestalo práve pre chyby tých, čo sú vo vláde. Keď boli autonomisti vo vláde, už Slováci pomaly prichádzali k svojmu právu, aby tu boli prví. Bolo by treba, aby ľudáci zase išli do vlády. Ale to je už na starosti našich vodcov, ktorým sme bezvýhradne oddaní. Tá pitsburská dohoda by sa mala uskutočniť. Preca to neboli chlapci, čo ju robili a obetovali na ňu naši americkí Slováci toľké peniaze. Aj pán prezident ju podpísal. Je darobnica hovoriť o nás ľudákok, že sme proti štátu. Ani nie je pravda, že by uvedomelý, dobrý Slováč, ľudák Čecha nenávidel. Nie, my len chceme spravodlivosť. To nás poburuje, keď dajú do Trstenej za školníka Čecha, a toľkí súci Slováci sú bez chleba. My poznáme zo skúsenosti dobrých českých ľudí: bol tu prenájomcom preboštovho

veľkostatku Čech Vejda. Aký to bol výborný jeden človek, a zničili ho práve tí slovenskí Čechoslováci. Išiel odtiaľto ako žobrák, ačkoľvek sem prišiel s pekným majetkom. U nás by bolo dobre, len keby nebolo protekcie pre Čechov a keby tu už nevládli tí slovenskí Čechoslováci. Vieme, že zákony sú u nás dobré, až na niektoré, ale sa neplnia. Nepáčia sa mi zákony o sociálnom poistení. Pozrite, mám platiť za takého 14ročného chlapca 300 Kč poistného, 200 Kč mu dám a on mi osohu neurobí, než za tých 200 Kč v tejto kovárskej dielni. Môžem ho vziať? Nemôžem. Také sú ťažké časy, že človek musí veľmi kalkulovať, aby sa ako tak zaokryl. Preto ja nemám socialistov rád. Ach, Hlinka. Takého človeka sa nenarodilo a už sa Slovensku ani nenarodí. Sedel v Segedíne, sedel aj v Mírove. Ide za svojím cieľom tak čestne a obetave, ako žiaden iný. To v tomto skorumpovanom čase je výnimka.“

Rozešel jsem se s lazanskými ľudáky s přátelským ujištěním, že mnohé jejich názory jsou zdravé a že je zase brzy navštívím, abych si s nimi pohovořil a tlumočil tak smýšlení solidního a jednoduchého slovenského člověka české veřejnosti. Druhého dne navštívil jsem pak podhorskou vesnici

P o r u b u .

Má starobylý kostel, církevní školu, lid teď většinou bez zaměstnání. Mládež se v cizině stala nábožensky vlašnou alebo vůbec nevěreckou a v bezradnosti přidává se ke komunismu. Starší generace zůstává při své politické tradici. Lid čeká na nějakou pomoc, čeká na činy. Tuší to, že není na správných politických cestách, vidí přece, že se nikdo oň nestará, ale sám neví, co by měl činit. Uvidíte to z rozhovoru, který jsem měl na dvoře Matěje Dobrôtky, který je přívržencem ľudáků. Začal jsem rozhovor s ním, ale hned tam bylo asi pět chlapů a i několik žen. Dobrôtka vysvětluje, jaké je u nich politické rozvrstvení.

Agrární strana nemá základu. Vzmáhají se komunisti. Většina však čeká ještě nápravu od té autonómie. Do toho se zamíchá Michal Hůska, vlašný agrárník, že Hlinka věru nepomůže. Však od převratu nic jiného nedělá, jen slibuje, byl už i ve vládě a zklamal. Dobrôtka na to, že to už i on říkal. Na mou poznámku, že podle toho není asi silným ľudákem, řekl, že věru to o sobě říci nemůže. Podle Hůskova názoru vládní strana spíš může něco udělat než opoziční. Dobrôtka se pak ptá, cože tedy dobrého dělá také ta agrární strana. Nic, zhola nic. Pomáhá ještě lid ožebračovat. Dává kontrakty na sezonní práce lidem nehodným, lidem, kteří tajemníkovi strany dají peníze a ti pak si berou na práce jen takové, kteří se nedovedou ozvat, jestliže je vydírají. Vykládám jim pak potřebu organizace proti vydíračům. Ale i to musí ovšem někdo začít, i zde musí je někdo vésti. Do rozhovoru zasáhl pak jeden z přítomných, který dosud mlčel. Nechce, abych uvedl jeho jméno. Je někde obchodníkem. Začal, že ta autonómie je dobrá věc, neboť jde o to, abychom vyhnali Čechy. My prý Čechy máme rádi, ale ne ty, co jsou zde, na Slovensku. Ti by se mohli propadnout a pak by se republika nedala ani zlatem vyvážit. Pošlete si dítě do školy, dostuduje, nedojde cíle, nemůže se zaměstnat. Ptám se ho, zda může jmenovat jediného z okolí, kte-

rého by byl stihl již podobný osud. Nemůže to učinit. A přece musí takto mluvit. Odůvodňuje pak autonomii tím, že každý chce být pánem ve svém domě. Mám bratra, rád ho mám, pomohu mu. Ale nemohu mu dovolit, aby si u mne chleba ukrojil jako ze svého. Zde nám berou chleba Češi. Aby prý do nich hrom udeřil z jasného nebe. Ptám se ho, zda mu již někdo bránil, aby si hledal chleba v Čechách. To prý ne, on také ničeho nežadá, on má, co chce, má všecko — a ejhle, přece musí takto nadávat, kdežto ti chudáci, jeho spoluhratři, vrstevníci, zde pěkně si postěžují a o Čechy ani nezavadí, neboť v životě jim ještě žádný z nich neublížil, jako neublížil ani tomuto muži. Kde je a v čem je příčina tohoto rozdílu? Tito nečtou žádných časopisů, nemají na to vůbec peněz, nechodí po světě, kdežto jejich rodák, jenž nechce být zde jmenován, je naštván a prosáknut jakýmsi jedem. Nechce se přiznat k politické církvi, ale podle všeho to bude jeden ze zdejších komunistů.

Nebudeme již dále pokračovat ve svých hovorech. Pozorujeme, že se nám již opakují odpovědi na hlavní naše otázky. A tak soudíme, že jsme již asi dokreslili obraz celého prievidského kraje. Snažili jsme se o to s věrností k pravdě, neboť jen takto jsme mohli splnit svůj úkol: představit totiž konkrétně politický, hospodářský i kulturní stav, potřeby, smýšlení, přání a city pospolitého slovenského lidu v jedné oblasti Slovenska. Proto také má náš obraz vedle světla i stín. To je, myslím, až velmi patrné. Na něco takového ovšem slovenská veřejnost není zvyklá. U nás realismus nestačil ještě vykonat svoji úlohu; a jak mohou soudit z dopisu, který mi o této věci psal spisovatel M i l o U r b a n, naše hovory se na Slovensku i špatně chápají.

„Neviem“ — píše Urban — „neviem prečo, ale bolo mi ľúto, keď som čítal v „Přítomnosti“ Vaše „Hovory se slovenským lidem“. Tak mi to pripadalo, ako keby ste viedli za ruku svojho brata a ukazujúc ho svetu, volali: „Hľa, pozrite sa, aký je ten môj brat idiot!“ Nuž s idiotmi sa nemá argumentovať. Sú to ľudia, ktorým patrí pečlivosť, láska a nie posmech. A potom ja v tom vidím aj kus denuncianstva. Veď pri dnešnom i Vám dobre známom režime môžu sa na nich vrhnúť všelijaké úrady a perzekvovať ich preto, že koniec-koncov povedali to, čo vedeli povedať. Bíte ministrov, bíte poslancov, tí sa už budú vedieť vysekať, ale čo s týmito Vy — vysokoškolsky vzdelený človek, ktorý mal možnosť striasť so seba kľatbu nevedomosti? S tými nemôžete zápasit, lebo by to bol nerovný zápas sýteho s hladujúcim. Tým môžete len pomáhať.“

Cituji Urbanova slova z dopisu, za který mu i zde vyslovuji svůj dík. Nemá možnost po zastavení „Slováka“ říci svůj názor veřejně za svoji autonomistickou společnost a je naší morální povinností dáti zde místo tomuto jeho hlasu. Špatně však nám Urban rozuměl.

Nešlo nám o žádnou argumentaci idioty, nýbrž o zjištění skutečnosti, kterou jsme zde idealisovat nemohli a nechtěli, ačkoli víme, že tím bychom se naší nacionální slovenské společnosti jediné zavděčili. Naše hovory měly účel výslovně politický, a politika musí pracovat s realitami, nikoli s vybájenými anebo nedokreslenými obrazy. Chce-li se v politice něco udělat, musí se především vědět, na čem jsme. Však to je hlavní příčinou krise slovenské politiky, že se dosud dost neřídí touto kardinální zásadou. Slovensko-nacionální vrstvy pěstují v samém rozčlívání, jak jsme na to zde již poukázali, samé po-

kusné lety do stratosféry politické a skutečný život a jeho potřeby mu mizí z dohledu a péče. V našich rozhovorech jsme to dostatečně zjistili, že hlinkovský poslanec prievidského okresu se o svůj kraj hospodářsky vůbec nestará, ale má plná ústa „samobytnosti slovenského národa“. A ten lid ani neví, co to je. Aspoň kdyby ho o tom poučil.

Úmysly denunciantské nám nemůže nikdo přičíst. Čtenář ví velmi dobře, že se zde stavíme velmi resolutně proti jakékoli persekuci. A proto také jsme byli už i konfiskováni. Poslední hovory nám však dokazují, že mluvčí ľudové strany na jednotlivých vesnicích se báli při podávání odpovědi na kladené otázky spíše ľudáckých vůdců než stíhání se strany státu. Báli se, že upadnou v jejich nemilost. Proto jsme se také snažili jejich výpovědi o ľudové straně podati velmi opatrně. Neboť víme, že pokud by někdo měl trpět pro naše hovory, od samých ľudáků, pomoci bychom mu nemohli a my jsme nechtěli nikomu na světě uškodit. Mnozí si na Slovensku říkají, že prý jsme neměli udávat jména ve svých hovorech. To bylo nutné, jestliže jsme se chtěli ubránit podezření nevěrohodnosti. Ale jestliže si někdo nepřál býti jmenován, nejmenovali jsme ho. Na to, že budu jmenovat, vyslýchaného jsem výslovně a vždy upozornil.

Nechápu, jak může mít někdo dojem, že naše hovory měly ten účel, abychom zde zápasili s vyslýchanými. Na to musí být fantasie, a ta Milovi Urbanovi jistě nechybí. Ale v politice je to chyba, jestliže se pracuje s nezřízenou fantasií. Romanopisci by se proto neměli hlásit do slovenské politiky. Oni jsou příčinou nedorozumění. A škoda je jich, velká škoda pro literaturu. Před převratem Slováci potřebovali, aby i spisovatelé mluvili do politiky, ale je známo, že ani tehdy jí moc neprospěli. Dnes jí mohou prospěti tím méně, neboť dnes si musíme sami vládnout a nemůžeme pořád lítat ve vzduchu.

Touto krátkou polemikou zakončujeme své hovory.

národní hospodář

Dr. Ant. Houdek:

Slovenská autonomie znamená bídu

O autonomii se mluví jen neurčitě.

Slovenští autonomisté nevyslovili se dosud o předmětu svého chtění tak přesně, aby bylo jasno, jakou autonomii si přejí a jak si ji představují. Autonomie je jim znamenitým agitačním prostředkem, kterým mohou vykládat všechny svízele, jež postihují slovenský lid a jimiž mohou zažehňávat každou povinnost, kterou by na nich slovenský lid mohl žádat. Odkazují k autonomii jako k věčnému spasení. Proto mluví o ní jen v nejobecnějších rysech, ale za to ve všech časech, pádech a způsobech, jež dovoluje bohatost slovního výrazu, vyhýbajíce se zdaleka všemu, čím by blíže naznačili, co by pro Slovensko autonomie znamenala nejen v právech, ale především také v povinnostech a vůbec v postavení Slovenů. Ludáci arcí ani o formě autonomie nemluví, ale z toho, že Slovensko má politicko-správní autonomii, má svého zemského presidenta, zemské zastupitelstvo, zemský výbor, že má autonomii, jdoucí až do

druhé instance v ohledu správním, z toho se dá soudit, že autonomisté představují si slovenskou autonomii širěji, že jejich požadavek, jak ve svém nedávném projevu ukázal předseda vlády, hraničí až na dualism. Že tomu tak je, toho stopy nalezneme právě tak v luďáckých manifestech jako v okázalém psaní názvu republiky s dělítkem ve slově Československá a stejně zas ve výkladu, který dávají t. zv. Pittsburské dohodě.

Je jisto, že v prostředí méně citově založeném, než je Slovensko, v prostředí, jež prodělalo tak nesmírnou změnu, jako je přechod z úplného nevolnictví do téměř demokratické svobody, požadavek autonomie ne s e t k á v a l by se s takovým souhlasem či lépe s takovou vírou ve všemocnost jeho léčivé schopnosti na všechny těžkosti a bolesti, z nichž Slovensko nemohlo být vyňato. Zejména nebylo by tak paušálně, ba s odporem přehlíženo dílo československého režimu v době patnácti let. Ani lidová strana neunikla by odpovědi, jak se projeví autonomie ve slovenském životě, které povinnosti mu uloží, a budou-li tyto povinnosti aspoň zdaleka úměrně blahu, jehož jméno je Autonomia. Svědčí o nesporném smyslu pro pěstování agitačního zápalu, že se lidová strana až dosud vyhnula každému pokusu o rozbor slovenských poměrů a potřeb, z nichž jedině bylo by lze vyvodit program slovenského usilování pro přítomnost i pro budoucnost. Můžeme vzít jed na to, že takový rozbor s uvedením důsledků schladil by i nejrozpálenější nadšence pro autonomii a přivedl by i myšlenku autonomie, ne-li ad absurdum, tedy jistě do stavu, nezpůsobilého k agitaci. Dá se říci, že se ovšem ta chyba, že Slovensko považuje se za zvláštní problém, kterým však není. Slovensko má své určité bolesti a potřeby, ale také jiné oblasti republiky mají své bolesti. Slovensko je má pouze v měřítku širším a jeho potřeby jsou závažnější, ježto prožívá úplný přerod politický, kulturní, sociální a hospodářský, přerod, který je dán také vyřazením Slovenska z bývalých Uher a včleněním do jednoty s českými zeměmi. To nemůže se obejít bez hlubokých zásahů do života slovenského lidu.

Autonomistická agitace využívá nesnází z toho vzniklých bez ohledu na n e s p l n i t e l n o s t základního svého požadavku, totiž autonomie. Lidová strana, ač jinak jistě vynalézavá, přehlíží základní okolnost politického rázu, že totiž Československá republika je odpovědná i za osudy slovenského lidu, a že žádná agitace nemůže setřást tuto odpovědnost ani jí otřást. S osudem národa nelze dělat pokusy, a proto také nejde vyzkoušet účinky autonomie na těch, kteří s ní agitují. Lze však si vypočítat aspoň některé důsledky, které by autonomie přinesla slovenskému lidu a ukázat, že nikoli separatism, ale československá jednota je program, který slovenskému lidu přinese plný kulturní a hospodářský rozvoj a dá mu všechnu možnost politického vyžití se.

Autonomie po hospodářské stránce.

Správně pojatá autonomie je autonomie především v ohledu hospodářském. Politicky může být konstruována různě, ale, má-li být autonomií, pak to znamená, že území, řízené autonomně, n e s e všechny hospodářsky se projevující náklady z vlastních sil a pro-

středků, že není odkázáno na pomoc a součinnost s jinými. Každá jinak pojatá autonomie není buď vůbec žádnou autonomií nebo je jen autonomií maskovanou, autonomií, která je jen vývěsním štítem firmy, v níž rozhodují jiní. Tak to platí v soukromém životě a takové to je i v životě národů. Hospodářské náklady nemohou být hrazeny jinak než z prostředků, jež jsou nebo mohou být k dispozici. V státním životě to znamená, že hospodářství je tak vyvinuto, aby bylo s to unést všechny výdaje a náklady, jež s existencí státního celku jsou spojeny. Nemá-li samo s dostatek těchto prostředků, pak buď musí stlačit životní úroveň lidu anebo opatřit si pomoc odjinud. Stane-li se potřeba této pomoci trvalejšího rázu, pak automaticky dostavuje se i zasahování toho, kdo pomoc poskytuje. To je zcela obecně vyslovený problém autonomismu. V případě slovenském není třeba zkoumat otázku zasahování, vycházíme-li ze stanoviska československé jednoty. To, co republika na Slovensku koná, koná z vědomí toho, že Slovensko je součástí téže rodiny, jako Čechy, Morava, Slezsko, P. Rus atd. V rodině, jak známo, platí princip potřeby. To znamená, že vždy největší péče věnuje se tomu, kdo jí nejvíce potřebuje a že klesá se stupněm potřeby. Tím je řečeno, že československé stanovisko ke slovenským potřebám musí být dáno jedině tímto hlediskem potřeby bez každého zřetele jiného. Zcela jinak by tomu bylo v případě autonomie, neboť pak by Slovensko musilo samo opatřit si veškeré prostředky, jež by autonomie vyžadovala. Otázka autonomie je proto otázkou možností Slovenska po stránce hospodářské, otázkou, zda Slovensko je skutečně zemí hospodářsky tak nosnou, aby udrželo aspoň dosažený stupeň životní úrovně svého obyvatelstva.

Země hospodářsky opozdilá.

Slovensko je zemí hospodářsky nerozvinutou. A je převážně zemědělské. Z okrouhle 3 milionů obyvatel, napočtených při sčítání v r. 1921, náleželo povoláním k zemědělství 60.6 procenta (v Čechách pouze 29.7 proc.), k průmyslu 17.7 (41), k obchodu 7.7 (12.5), veřejné službě a pod. 4.9 (6.00), k jiným povoláním 9.1 (10.8) proc. Už z tohoto srovnání je zjevný odlišný ráz Slovenska proti Čechám, zemí vysloveně průmyslové a obchodní. Intensita hospodářského života na Slovensku a v Čechách vynikne srovnáním počtu osob v y d ě l á v a j í c í c h. Z 1000 obyvatel bylo v r. 1921 vydělávajících na Slovensku 398.6, v Čechách však 454.2, nevýdělávajících na Slovensku 601.4, v Čechách 545.8. Proti Čechám je Slovensko i co do počtu vydělečně činných značně pozadu a tento nepříznivý rozdíl se ještě zvětšuje obecně nižší životní úrovní slovenského lidu. Slovenský průmysl prodělává těžkou chronickou krizi, jejíž příčiny nelze hledati výlučně v konkurenčním tlaku vyvinutého průmyslu v českých zemích, ale v celém vývoji Slovenska před válkou a po válce. Také hladina důchodová je na Slovensku nižší než v českých zemích, spotřeba a spotřební možnosti menší a méně členěné.

Tato zcela všeobecná charakteristika slovenského hospodářského života projevuje se přirozeně také ve veřejném hospodářství slovenském, v daňové a poplatkové základně, v daňových a poplatkových příjmech. Naproti tomu je zase Slovensko oblastí s velkou potřebou investic, vyžadovaných

jednak právě proto, že se ocitlo v naprosto nových poměrech, jednak pak proto, aby hospodářsky se mohlo rozvinout a aby jeho přírodního bohatství a schopností lidu mohlo se využít k obecnému zvýšení kulturní i sociální úrovně.

Tu jsme u základní otázky, důležité pro posouzení reálného podkladu požadavku slovenské autonomie. Je třeba podívat se na zuby tomuto strašáku na československou jednotu a zázraku, za který je autonomie vydávána slovenskému lidu, ukázat, co by vlastně její uskutečnění znamenalo a do čeho by byl vsazen slovenský lid, kdyby agitační šlágr stal se realitou. Je třeba se podívat,

jak velká je poplatní síla Slovenska a jaké stojí proti ní potřeby a nutnosti, má-li Slovensko nejen živořit, ale žít a vyvíjet se k bohatšímu životu.

Předseda vlády Malypetr ve svém nedávném projevu uvedl souhrnné číslice o příjmech a výdajích, za léta 1919 až 1932, připadajících na Slovensko a ostatní země republiky. Uvedl tyto číslice:

U správních a výkonných úřadů, působících v jednotlivých zemích, za rok 1929 až 1932 předepsáno na výdajích
61.793,140.104 Kč

naproti tomu bylo jako skutečná platba u těchto úřadů na státních příjmech vyúčtováno 99.316,652.776 Kč

Z těchto předepsaných výdajů připadá na Slovensko 15.647,581.084 Kč
na ostatní země 46.145,459.020 Kč

Z vyúčtovaných příjmů v plateb připadá na Slovensko 14.015,392.549 Kč
na ostatní země 85.301,260.227 Kč

Z těchto dat vysvítá, že z příjmů na Slovensku zaplacených nejen nebylo ničeho použito na krytí výdajů společných (president republiky, zákonodárné sbory, ústřední úřady, vojsko, státní dluh atd.), nýbrž že příjmy tyto nestačily ani k uhrazení výdajů, předepsaných pouze u správních a výkonných úřadů na Slovensku působících, tedy výdajů na Slovensku spotřebovaných.

Podle těchto číslic činily výdaje u správních a výkonných úřadů za 14 let 61.793.14 mil. Kč čili průměrně ročně 4.413.8 mil. Kč. Na Slovensko z toho připadá 15.647.6 mil. Kč čili 1.117.7 mil. Kč. Na ostatní země připadá pak 3.296.1 mil. Kč. V procentech činil podíl Slovenska z ročního průměru všech výdajů 25.3 procenta a poměr výdajů pro Slovensko k výdajům pro ostatní země je 39.06:66.1. Na státních příjmech bylo vyúčtováno 99.316.7 mil. Kč čili průměrně ročně 7.095.1 mil. Kč. Slovenský podíl z toho byl 14.015.4 mil. Kč čili průměrně ročně 1.001.1 mil. Kč, podíl ostatních zemí však 6.094 mil. Kč. V procentech podíl Slovenska z úhrnu ročních průměrných příjmů činil 14.01, poměr příjmů ze Slovenska k příjmům z ostatních zemí pak činí 16.4 : 83.6.

Slovensko má podle posledního sčítání 3.33 mil. obyvatel, což je 22.7 proc. všeho obyvatelstva v republice. Poměr obyvatelstva na Slovensku k obyvatelstvu ostatních zemí má se jako 29.2 : 70.8.

Z toho, co uvedl předseda vlády o souhrnných příjmech ze Slovenska plyne, že slovenský podíl státních příjmů činí přibližně o něco méně než jednu šestinu. To je sice průměr za 14 let, ale rozbor výnosu daní a dávek na Slovensku z posledních let před krizí, tedy

v letech velmi dobrých, ukazuje, že tento podíl se nezvětšil. Rozbor ukáže také rozdíl v daňové únosnosti Slovenska proti průměru celé republiky, který je arci opět snižován výnosy daní a dávek ze Slovenska. Uvedeme aspoň hlavní daně.

Všech poplatníků daně důchodové (přímo placené i srážené) bylo: v Československu v r. 1927 celkem 2,065.117, v r. 1928 pak 2,750.819. Poplatníků na Slovensku v těchto letech bylo 290.704 a 356.929. V procentech činil rozdíl Slovenska 14.8 v r. 1927 a 12.9 v r. 1928. Úhrnný příjem všech poplatníků činil v r. 1927 celkem 33.618.3 mil. Kč, v roce následujícím 41.900.5 mil. Kč. Příjem slovenských poplatníků byl 4.751.2 mil. Kč a 5.387.3 mil. Kč, v procentech 13.8 a 13. Čistá daň činila v celém státě 1.018.8 mil. v r. 1927 a 1.142.7 mil. v r. 1928. Podíl Slovenska 124 a 130 mil., v procentech 12.1 a 11.4.

Průměrný čistý příjem jednoho poplatníka v r. 1927 činil 16.279, na Slovensku 16.344, v r. 1928 v úhrnu republiky 15.232, na Slovensku 15.093. Průměrná daň na poplatníka v r. 1927 byla 493 Kč, na Slovensku 426, v r. 1928 pak 415, na Slovensku 364. Daňové zatížení činilo v r. 1927 v průměru republiky 3.03 procent čistého příjmu, v r. 1928 pak 2.73, na Slovensku 2.61 a 2.41.

Z těchto cifer plyne jednak, že okruh poplatníků důchodové daně (přímo placené i srážené) je podstatně menší, než by odpovídalo kvotě obyvatelstva. Ze všech obyvatel na Slovensku tvoří poplatníci daně důchodové pouze 10.7 procenta, kdežto v průměru republiky 18.7 procenta. Při tom slovenský podíl na čistě daní je nižší, než kvota poplatníků i než podíl slovenského zdaněného příjmu na celkovém zdaněném příjmu. Také průměrná daň na poplatníka a procento daně z čistého příjmu je nižší, než v průměru republiky, ačkoli průměrný čistý příjem slovenského poplatníka je na př. v r. 1927 vyšší.

Hledíme-li k důchodovým pramenům, sledujeme důležité rozdíly mezi podílem jednotlivých důchodových pramenů na Slovensku a v poměru republiky a ovšem zejména proti Čechám. Podíl důchodů z pozemků, výdělečných zaměstnání a budov je větší, než v průměru republiky a než v českých zemích, nižší je podíl důchodů ze služebního poměru a z kapitálu. Činil totiž v r. 1928:

	Čechy	Morava a Slezsko	Slovensko	Celá republika
Čistý příjem v mil. Kč	26.756	9.268	5.387	41.901
Z toho připadá procent na příjem:				
a) z pozemků	9.2	13.8	26.9	12.6
b) z budov	1.1	1.1	2.2	1.3
c) z výděl. zaměstnanců	19.4	19.9	20.7	19.8
d) ze služ. poměru	66.2	62.0	48.2	62.7
e) z kapitálu	3.1	2.3	1.1	2.6
f) z jiných pramenů	1.0	0.9	0.9	1.0

Z tohoto přehledu je dobře patrné, že na Slovensku převažují důchody primární, v českých zemích pak důchody odvozené. Význam slovenského zemědělství je i v daní důchodové znatelný, stejně jako je nesporně příznivý podíl budov a výdělečných zaměstnání. Počet důchodových pramenů je menší. Činí na 100 poplatníků 162.4 proti 177.5 v Čechách v roce 1928. Industrializační proces, tak patrný i v této sestavě v Čechách, tvořící důchody služební, odvozené, na Slovensku teprve nastává. Služební dů-

chody jsou s ním v souvislosti. Slovensko tu má jistě značné rezervy pro daňové příjmy v budoucnosti, ale zatím chybí mu nutné investice, jež musí vytvořit podmínky pro vzestup těchto důchodů. Nápadně malý je slovenský důchod z kapitálu. Je pravděpodobné, že je menší, než ve skutečnosti, že část tohoto kapitálu uniká zdanění, ale také v českých zemích není dosud kapitálový důchod tak přesně zachycen pro zdanění, jako na př. důchod služební. Tím však není vyvráceno konstatování, že kapitálově je Slovensko vybaveno daleko hůř, než české země. Vývoj úrokových sazeb na Slovensku, v y š š í c h, než v českých zemích, ostatně potvrzuje nejlépe nedostatek kapitálových prostředků i jejich vysokou potřebu.

Z poplatníků všeobecné daně výdělkové, 598.602 v celé republice v r. 1927 a 607.203 v r. 1928, bylo na Slovensku 94.535 a 97.679 čili 15.8 a 16.1 procenta úhrnu. Zdaněný výtěžek činil v celé republice r. 1927 úhrnem 8.999 mil. Kč, r. 1928 pak 9.173.6 mil. Kč. Na Slovensko z toho připadá 1.276.4 a 1.295.8 mil. Kč čili 14.1 procenta v každém z uvedených roků. Čistá daň byla 101 a 103.2 mil., z čehož na Slovensku 11.04 a 10.7 mil., čili 10.9 a 10.4 procenta. Podíl Slovenska na této dani je nižší než podíl Moravy a Slezska (21.5 proc.), ač počet drobných poplatníků je tu vyšší (s výtěžkem do 9000 Kč 64.61 proc. všech poplatníků), než na Slovensku (61.26 proc.). Z vláštní daň výdělková poskytuje stejný obraz. Z celkového výnosu 174.8 mil. Kč v r. 1927 a 123.1 v r. 1928, připadá na Slovensko 19.1 a 14.2 mil. Kč čili 10.4 a 11.6 proc. Při tom z počtu všech poplatníků (16.768 a 16.862) tvoří poplatníci slovenští jen 4.3 proc. (725 a 726).

Obratovou daní bylo v r. 1927 zachyceno 90.957.8 mil. Kč obratu. Z toho připadlo na Slovensko 10.247.4 mil. Kč čili 11.2 proc. Přihlédneme-li k jedno- a dvouprocentní dani, pak na Slovensko připadá z 31.040.7 mil. 5.152 mil. čili 16.6 proc. z jedno- a dvouprocentní a z 50.678.5 mil. 4.584.7 mil. Kč čili 9.05 proc. dvouprocentní daně. Zase zde vystupuje do popředí význam zemědělství, platící 1 proc. daň. Z daně obrat činil na jednoho slovenského poplatníka 19.970 Kč, v Čechách však 58.244 Kč. Z úhrnu předepsané daně 1.639.7 mil. Kč podíl Slovenska byl 161.4 mil. čili 9.8 proc. Průměrná daň činila na Slovensku 315 Kč, v Čechách však 1.068, v průměru republiky 763; v procentech sazba daně byla na Slovensku 1.58, v Čechách 1.83, v republice 1.80. Z obrátové daně, vybrané jinak než berními úřady (paušál z cukru, lihu atd.) činil podíl Slovenska 17.07 procent (83.1 mil. z celého výnosu 487.1 mil. Kč). Zajímavé je, že zatím co paušál z cukerní daně vynesl na Slovensku jen 10.7 z úhrnu 83.05 mil. Kč, paušál daně z lihu činil na Slovensku 15.6 mil. Kč z úhrnu 52.5 mil. Kč, ale paušál ze zlatého a pod. zboží vynesl na Slovensku jen 3000 Kč, kdežto v republice 2.2 mil. Kč. Na Slovensku převládají nejmenší poplatníci (s obratem do 5000 Kč), jichž z celkového počtu 513.151 (23.8 proc. všech poplatníků v republice) bylo r. 1927 úhrnem 363.057, t. j. 70.75 proc. V Čechách procento těchto poplatníků činí pouze 40.9.

Z rozboru těchto daní vidíme, že podíl Slovenska na jejich výnosu se maximálně rovná zhruba polovině kvoty, kterou participuje Slovensko na počtu obyvatelstva republiky a dále vidíme na procentních sazbách daní, že jsou nižší než v průměru republiky.

Můžeme z toho bezpečně usuzovati, že zatížení Slovenska daněmi není, vzhledem ke slabší hospodářské potenci Slovenska větší, než v ostatních zemích, a dále, že Slovensko nebylo by s to snést ani ty správně výdaje, které se dnes na Slovensku konají, bez pronikavého zvýšení daní. Potvrdí nám to i srovnání výnosu všech daní a dávek. Tento výnos činil (v mil. Kč bez dávek z uhlí a výnosu monopolů):

	Slovensko	Celá republika	Slovenský podíl v proc.	Čechy
1926	1.053.2	8.299.1	12.6	5.250.6
1927	1.285.9	9.480.9	13.6	5.922.3
1928	1.334.7	9.568.1	13.9	5.872.2
1929	1.290.8	9.607.8	13.4	6.062.2
1930	1.234.0	5.512.6	13.9	5.512.6

V těchto cifrách není započtena daň z uhlí a výnos monopolů, ale kdyby byly započteny, podíl Slovenska by se spíše zmenšil, nikoli zvětšil. Převédeme-li hořejší cifry na hlavu obyvatele, shledáme, že na jednoho obyvatele připadlo z výnosu daní a dávek (opět bez dávek z uhlí a výnosu monopolů):

	Slovensko	Čechy	Celá republika
1926	329	755	580
1927	398	847	658
1928	409	835	660
1929	393	859	659
1930	372	777	606

Tak vypadá Slovensko jakožto poplatník republiky. Jeho podíl je nesporně tak velký, jaká jedaňová schopnost jeho obyvatelstva. Označuje-li se naše daňová zatížení za maximální, pokládá-li se nynější výše daní za mez, již nelze již překročiti, ale se které nutno jíti dolů, pak to platí i pro Slovensko. Potom ovšem platí také, že Slovensko není s to ze svých vlastních sil hradit ty výdaje, které na Slovensku jsou činěny, a ani podíl, který by Slovensko musilo snést, kdyby splnil se požadavek slovenských autonomistů.

Autonomie znamená zvýšení daní.

Předseda vlády uvedl ve svém projevu pouze úhrn výdajů za 14 let, předepsaných u správních a výkonných úřadů. Celek výdajů byl však mnohem vyšší. Vezmeme-li výdajovou platbu podle účetních uzávěrek posledních pěti let, shledáme, že státní výdaje hospodaření administrativního činily 53.534 mil. Kč čili průměrně ročně 10.705 mil. Kč. Zjišťovat, kolik činil podíl Slovenska na těchto výdajích, je možno pouze odhadem. Kdybychom vzali za základ stejnou kvotu, která vyplývá z dat, sdělených předsedou vlády, totiž 25.3 procenta, dostali bychom se k cifře 2.708.4 mil. Kč. Průměr výnosu daní v těchto letech ze Slovenska činil 1.239.7 mil. Kč čili 13.5 proc. arci bez daně z uhlí a výnosu monopolů. Kdybychom vzali rovněž 13.5 proc. jako kvotu Slovenska na výnosu těchto příjmů, pak by příjmy ze Slovenska činily (z pětiletého průměru 1.622.6 mil. Kč) částku 219 mil. Kč, úhrnem 1.458.7 mil. Kč. I potom by se Slovensku nedostávalo ještě zhruba 1.250 mil. Kč čili asi tolik, kolik činí výnos daní a dávek na Slovensku bez daní z uhlí a monopolů. Kdyby Slovensko mělo tuto částku opatřit, znamenalo by to zvýšení daní a dávek o 100 procent čili o částku hospodářsky nemožnou. Počí-

jednak právě proto, že se ocitlo v naprosto nových poměrech, jednak pak proto, aby hospodářsky se mohlo rozvinout a aby jeho přírodního bohatství a schopností lidu mohlo se využít k obecnému zvýšení kulturní i sociální úrovně.

Tu jsme u základní otázky, důležité pro posouzení reálného podkladu požadavku slovenské autonomie. Je třeba podívat se na zuby tomuto strašáku na československou jednotu a zázraku, za který je autonomie vydávána slovenskému lidu, ukázat, co by vlastně její uskutečnění znamenalo a do čeho by byl vsazen slovenský lid, kdyby agitační šlágr stal se realitou. Je třeba se podívat,

jak velká je poplatní síla Slovenska a jaké stojí proti ní potřeby a nutnosti, má-li Slovensko nejen živořit, ale žít a vyvíjet se k bohatšímu životu.

Předseda vlády Malypetr ve svém nedávném projevu uvedl souhrnné číslice o příjmech a výdajích, za léta 1919 až 1932, připadajících na Slovensko a ostatní země republiky. Uvedl tyto číslice:

U správních a výkonných úřadů, působících v jednotlivých zemích, za rok 1929 až 1932 předepsáno na výdajích	61.793,140.104 Kč
naproti tomu bylo jako skutečná platba u těchto úřadů na státních příjmech vyúčtováno	99.316,652.776 Kč
Z těchto předepsaných výdajů připadá na Slovensko	15.647,581.084 Kč
na ostatní země	46.145,459.020 Kč
Z vyúčtovaných příjmových plateb připadá na Slovensko	14.015,392.549 Kč
na ostatní země	85.301,260.227 Kč

Z těchto dat vysvítá, že z příjmů na Slovensku zaplacených nejen nebylo ničeho použito na krytí výdajů společných (president republiky, zákonodárné sbory, ústřední úřady, vojsko, státní dluh atd.), nýbrž že příjmy tyto nestačily ani k uhrazení výdajů, předepsaných pouze u správních a výkonných úřadů na Slovensku působících, tedy výdajů na Slovensku spotřebovaných.

Podle těchto číslic činily výdaje u správních a výkonných úřadů za 14 let 61.793.14 mil. Kč čili průměrně ročně 4.413.8 mil. Kč. Na Slovensko z toho připadá 15.647.6 mil. Kč čili 1.117.7 mil. Kč. Na ostatní země připadá pak 3.296.1 mil. Kč. V procentech činil podíl Slovenska z ročního průměru všech výdajů 25.3 procenta a poměr výdajů pro Slovensko k výdajům pro ostatní země je 39.06:66.1. Na státních příjmech bylo vyúčtováno 99.316.7 mil. Kč čili průměrně ročně 7.095.1 mil. Kč. Slovenský podíl z toho byl 14.015.4 mil. Kč čili průměrně ročně 1.001.1 mil. Kč, podíl ostatních zemí však 6.094 mil. Kč. V procentech podíl Slovenska z úhrnu ročních průměrných příjmů činil 14.01, poměr příjmů ze Slovenska k příjmům z ostatních zemí pak činí 16.4 : 83.6.

Slovensko má podle posledního sčítání 3.33 mil. obyvatel, což je 22.7 proc. všeho obyvatelstva v republice. Poměr obyvatelstva na Slovensku k obyvatelstvu ostatních zemí má se jako 29.2 : 70.8.

Z toho, co uvedl předseda vlády o souhrnných příjmech ze Slovenska plyne, že slovenský podíl státních příjmů činí přibližně o něco méně než jednu šestinu. To je sice průměr za 14 let, ale rozbor výnosu daní a dávek na Slovensku z posledních let před krizí, tedy

v letech velmi dobrých, ukazuje, že tento podíl se ne-zvětšil. Rozbor ukáže také rozdíl v daňové únosnosti Slovenska proti průměru celé republiky, který je arci opět snižován výnosy daní a dávek ze Slovenska. Uvedeme aspoň hlavní daně.

Všech poplatníků daně důchodové (přímo placené i srážené) bylo: v Československu v r. 1927 celkem 2,065.117, v r. 1928 pak 2,750.819. Poplatníků na Slovensku v těchto letech bylo 290.704 a 356.929. V procentech činil rozdíl Slovenska 14.8 v r. 1927 a 12.9 v r. 1928. Úhrnný příjem všech poplatníků činil v r. 1927 celkem 33.618.3 mil. Kč, v roce následujícím 41.900.5 mil. Kč. Příjem slovenských poplatníků byl 4.751.2 mil. Kč a 5.387.3 mil. Kč, v procentech 13.8 a 13. Čistá daň činila v celém státě 1.018.8 mil. v r. 1927 a 1.142.7 mil. v r. 1928. Podíl Slovenska 124 a 130 mil., v procentech 12.1 a 11.4.

Průměrný čistý příjem jednoho poplatníka v r. 1927 činil 16.279, na Slovensku 16.344, v r. 1928 v úhrnu republiky 15.232, na Slovensku 15.093. Průměrná daň na poplatníka v r. 1927 byla 493 Kč, na Slovensku 426, v r. 1928 pak 415, na Slovensku 364. Daňové zatížení činilo v r. 1927 v průměru republiky 3.03 procent čistého příjmu, v r. 1928 pak 2.73, na Slovensku 2.61 a 2.41.

Z těchto cifer plyne jednak, že okruh poplatníků důchodové daně (přímo placené i srážené) je podstatně menší, než by odpovídalo kvotě obyvatelstva. Ze všech obyvatel na Slovensku tvoří poplatníci daně důchodové pouze 10.7 procenta, kdežto v průměru republiky 18.7 procenta. Při tom slovenský podíl na čisté daní je nižší, než kvota poplatníků i než podíl slovenského zdaněného příjmu na celkovém zdaněném příjmu. Také průměrná daň na poplatníka a procento daně z čistého příjmu je nižší, než v průměru republiky, ačkoli průměrný čistý příjem slovenského poplatníka je na př. v r. 1927 vyšší.

Hledíme-li k důchodovým pramenům, shledáváme důležité rozdíly mezi podílem jednotlivých důchodových pramenů na Slovensku a v poměru republiky a ovšem zejména proti Čechám. Podíl důchodů z pozemků, výdělečných zaměstnání a budov je větší, než v průměru republiky a než v českých zemích, nižší je podíl důchodů ze služebního poměru a z kapitálu. Činil totiž v r. 1928:

	Čechy	Morava a Slezsko	Slovensko	Celá republika
Čistý příjem v mil. Kč	26.756	9.268	5.387	41.901
Z toho připadá procent na příjem:				
a) z pozemků	9.2	13.8	26.9	12.6
b) z budov	1.1	1.1	2.2	1.3
c) z výděl. zaměstnanců	19.4	19.9	20.7	19.8
d) ze služ. poměru	66.2	62.0	48.2	62.7
e) z kapitálu	3.1	2.3	1.1	2.6
f) z jiných pramenů	1.0	0.9	0.9	1.0

Z tohoto přehledu je dobře patrné, že na Slovensku převažují důchody primární, v českých zemích pak důchody odvozené. Význam slovenského zemědělství je i v daní důchodové zřejmý, stejně jako je nesporně příznivý podíl budov a výdělečných zaměstnání. Počet důchodových pramenů je menší. Činí na 100 poplatníků 162.4 proti 177.5 v Čechách v roce 1928. Industrialisační proces, tak patrný i v této sestavě v Čechách, tvořící důchody služební, odvozené, na Slovensku teprve nastává. Služební dů-

chody jsou s ním v souvislosti. Slovensko tu má jistě značné rezervy pro daňové příjmy v budoucnosti, ale zatím chybí mu nutné investice, jež musí vytvořit podmínky pro vzestup těchto důchodů. Nápadně malý je slovenský důchod z kapitálu. Je pravděpodobné, že je menší, než ve skutečnosti, že část tohoto kapitálu uniká zdanění, ale také v českých zemích není dosud kapitálový důchod tak přesně zachycen pro zdanění, jako na př. důchod služební. Tím však není vyvráceno konstatování, že kapitálově je Slovensko vybaveno daleko hůř, než české země. Vývoj úrokových sazeb na Slovensku, v y š š í c h, než v českých zemích, ostatně potvrzuje nejlépe nedostatek kapitálových prostředků i jejich vysokou potřebu.

Z poplatníků všeobecné daně v ý d ě l k o v é, 598.602 v celé republice v r. 1927 a 607.203 v r. 1928, bylo na Slovensku 94.535 a 97.679 čili 15.8 a 16.1 procenta úhrnu. Zdaněný výtěžek činil v celé republice r. 1927 úhrnem 8.999 mil. Kč, r. 1928 pak 9.173.6 mil. Kč. Na Slovensko z toho připadá 1.276.4 a 1.295.8 mil. Kč čili 14.1 procenta v každém z uvedených roků. Čistá daň byla 101 a 103.2 mil., z čehož na Slovensku 11.04 a 10.7 mil., čili 10.9 a 10.4 procenta. Podíl Slovenska na této dani je nižší než podíl Moravy a Slezska (21.5 proc.), ač počet drobných poplatníků je tu vyšší (s výtěžkem do 9000 Kč 64.61 proc. všech poplatníků), než na Slovensku (61.26 proc.). Z v l á š t n í d a ň v ý d ě l k o v á poskytuje stejný obraz. Z celkového výnosu 174.8 mil. Kč v r. 1927 a 123.1 v r. 1928, připadá na Slovensko 19.1 a 14.2 mil. Kč čili 10.4 a 11.6 proc. Při tom z počtu všech poplatníků (16.768 a 16.862) tvoří poplatníci slovenští jen 4.3 proc. (725 a 726).

Obratovou daní bylo v r. 1927 zachyceno 90.957.8 mil. Kč obratu. Z toho připadlo na Slovensko 10.247.4 mil. Kč čili 11.2 proc. Přihlédneme-li k jedno- a dvouprocentní dani, pak na Slovensko připadá z 31.040.7 mil. 5.152 mil. čili 16.6 proc. z jedno- a dvouprocentní daně. Zase zde vystupuje do popředí význam zemědělství, platící 1 proc. daň. Z daně obrát činil na jednoho slovenského poplatníka 19.970 Kč, v Čechách však 58.244 Kč. Z úhrnu předepsané daně 1.639.7 mil. Kč podíl Slovenska byl 161.4 mil. čili 9.8 proc. Průměrná daň činila na Slovensku 315 Kč, v Čechách však 1.068, v průměru republiky 763; v procentech sazba daně byla na Slovensku 1.58, v Čechách 1.83, v republice 1.80. Z obrátové daně, vybrané jinak než berními úřady (paušál z cukru, lihu atd.) činil podíl Slovenska 17.07 procent (83.1 mil. z celého výnosu 487.1 mil. Kč). Zajímavé je, že zatím co paušál z cukerní daně vynesl na Slovensku jen 10.7 z úhrnu 83.05 mil. Kč, paušál daně z lihu činil na Slovensku 15.6 mil. Kč z úhrnu 52.5 mil. Kč, ale paušál ze zlatého a pod. zboží vynesl na Slovensku jen 3000 Kč, kdežto v republice 2.2 mil. Kč. Na Slovensku převládají nejmenší poplatníci (s obrátem do 5000 Kč), jichž z celkového počtu 513.151 (23.8 proc. všech poplatníků v republice) bylo r. 1927 úhrnem 363.057, t. j. 70.75 proc. V Čechách procento těchto poplatníků činí pouze 40.9.

Z rozboru těchto daní vidíme, že podíl Slovenska na jejich výnosu se maximálně rovná zhruba polovině kvoty, kterou participuje Slovensko na počtu obyvatelstva republiky a dále vidíme na procentních sazbách daní, že jsou nižší než v průměru republiky.

Můžeme z toho bezpečně usuzovati, že zatížení Slovenska daněmi není, vzhledem ke slabší hospodářské potenci Slovenska větší, než v ostatních zemích, a dále, že Slovensko nebylo by s to snést ani ty správné výdaje, které se dnes na Slovensku konají, bez pronikavého zvýšení daní. Potvrdí nám to i srovnání výnosu všech daní a dávek. Tento výnos činil (v mil. Kč bez dávky z uhlí a výnosu monopolů):

	Slovensko	Celá republika	Slovenský podíl v proc.	Čechy
1926	1.053.2	8.299.1	12.6	5.250.6
1927	1.285.9	9.480.9	13.6	5.922.3
1928	1.334.7	9.568.1	13.9	5.872.2
1929	1.290.8	9.607.8	13.4	6.062.2
1930	1.234.0	5.512.6	13.9	5.512.6

V těchto cifrách není započtena daň z uhlí a výnos monopolů, ale kdyby byly započteny, podíl Slovenska by se spíše zmenšil, nikoli zvětšil. Převédeme-li hořejší cifry na hlavu obyvatele, shledáme, že na jednoho obyvatele připadlo z výnosu daní a dávek (opět bez dávky z uhlí a výnosu monopolů):

	Slovensko	Čechy	Celá republika
1926	329	755	580
1927	398	847	658
1928	409	835	660
1929	393	859	659
1930	372	777	606

Tak vypadá Slovensko jakožto poplatník republiky. Jeho podíl je nesporně tak velký, jaká je daňová schopnost jeho obyvatelstva. Označuje-li se naše daňová zatížení za maximální, pokládá-li se nynější výše daní za mez, již nelze již překročiti, ale se které nutno jíti dolů, pak to platí i pro Slovensko. Potom ovšem platí také, že Slovensko není s to ze svých vlastních sil hradit ty výdaje, které na Slovensku jsou činěny, a ani podíl, který by Slovensko musilo snést, kdyby splnil se požadavek slovenských autonomistů.

Autonomie znamená zvýšení daní.

Předseda vlády uvedl ve svém projevu pouze úhrn výdajů za 14 let, předepsaných u správních a výkonných úřadů. Celek výdajů byl však mnohem vyšší. Vezmeme-li výdajovou platbu podle účetních uzávěrek posledních pěti let, shledáme, že státní výdaje hospodaření administrativního činily 53.534 mil. Kč čili průměrně ročně 10.705 mil. Kč. Zjišťovat, kolik činil podíl Slovenska na těchto výdajích, je možno pouze odhadem. Kdybychom vzali za základ stejnou kvotu, která vyplývá z dat, sdělených předsedou vlády, totiž 25.3 procenta, dostali bychom se k cifře 2.708.4 mil. Kč. Průměr výnosu daní v těchto letech ze Slovenska činil 1.239.7 mil. Kč čili 13.5 proc. arci bez daně z uhlí a výnosu monopolů. Kdybychom vzali rovněž 13.5 proc. jako kvotu Slovenska na výnosu těchto příjmů, pak by příjmy ze Slovenska činily (z pětiletého průměru 1.622.6 mil. Kč) částku 219 mil. Kč, úhrnem 1.458.7 mil. Kč. I potom by se Slovensku nedostávalo ještě zhruba 1.250 mil. Kč čili asi tolik, kolik činí výnos daní a dávek na Slovensku bez daní z uhlí a monopolů. Kdyby Slovensko mělo tuto částku opatřit, znamenalo by to zvýšení daní a dávek o 100 procent čili o částku hospodářsky nemožnou. Počí-

táme-li potřebu výdajovou podle průměru výdajů na hlavu obyvatele, tu z průměru výdajů jmenovaných již let, vychází nám kvota na hlavu v částce 727 Kč. Podle počtu obyvatel připadlo by na Slovensko 2.321.6 mil. Kč čili po odečtu příjmů zůstalo by neuhrazeno okrouhle 863 mil. Kč. Kdybychom za základ odhadu vzali jen průměrný výnos daní a dávek z částce 606 Kč (tedy bez ohledu na řadu příjmů jiných) i potom by vycházelo pro Slovensko 1.918.6 mil. Kč čili o 460 mil. Kč více, než je pětiletý průměrný výnos daní a dávek. Tento odhad je velmi nízký.

Každý odhad výdajů, činěných na Slovensku a v zájmu Slovenska, ukazuje, že skutečné výdaje jsou mnohem vyšší, než jsou skutečné příjmy. Předseda vlády sám konstatoval, že Slovensko nestačí hradit ani výdaje, předepsané u správních a výkonných úřadů. To je zcela autoritativní prohlášení, jež možno potvrdit především z rozboru danových příjmů, které jdou ze Slovenska, a vůbec z celého hospodářského profilu Slovenska. Jsou to zejména výlohy na armádu, ústřední orgány státu, zákonodárné sbory atd., které nebyly hrazeny z příjmů, plynoucích ze Slovenska. A tyto výdaje činily po odřázcení příjmů na př. v r. 1927 částku 1.666.6 a jen z nich by činila slovenská kvota podle počtu obyvatelstva okrouhle 378 mil. Kč. I tento podíl znamenal by nejméně 25 procentní zvýšení daní. Kde jsou náklady na investice, jichž Slovensko mnoho potřebovalo a mnoho ještě bude potřebovati. Tyto úvahy týkají se jen minulosti, toho, co se konalo a vykonalo, nikoli však toho, co je potřebí udělat.

Slovensko, má-li schopnost jeho lidu přijít k platnosti a má-li se využít jeho přírodního bohatství, musí ještě velmi mnoho investovati do svého hospodářství. Musí se dokončit jeho hospodářská organizace, překonat příčiny, z nichž rostou jeho těžkosti. Slovenské zemědělství spojením s českými zeměmi má před sebou daleko příznivější možnosti, než mělo za bývalého režimu, neboť získalo odbytiště v zemích, které jsou v zemědělské produkci nesoběstačné. Při velkém významu zemědělství na Slovensku a při moderních pěstitelských metodách, zaváděných tam zas především českými lidmi a českým příkladem, může Slovensko mít v zemědělství opravdu pramen blahobytu. Horším problémem je průmysl, který zčásti musí být reorganizován, zčásti nově teprve budován. Je nesprávná domněnka, jako by krize slovenského průmyslu byla vyvolána expanzí průmyslu z českých zemí. Slovenský průmysl předválečný byl typicky sklenníkový, staré Uhersko nezakládalo jej na přírodních podmínkách, ale z důvodů více méně prestižních, po případ vojenských. Některé výjimky potvrzují spíše toto pravidlo. Překonat tuto krizi či lépe přetvořit tento průmysl, to je úkol na mnoho let, úkol, který nynější krizi světovou byl ovšem velmi znesnadněn. Podobně je tomu s bankovníctvím, s věcmi dopravními a snad se všemi hospodářskými otázkami slovenskými s výjimkou zemědělství.

Všechny tyto otázky nemůže rozřešit heslo autonomie a nemohla by je rozřešit ani autonomie realizovaná. Prostě proto, že Slovensko je zemí, která může se rozvinout jen za součinnosti českých zemí. Samo by na tento úkol nestačilo. Nejde tu také jen o to, aby nějak žilo, nýbrž o to, aby ze slovenského lidu byl zdravý, sebevědomý lid, kulturně vyspělý. Slováci mají ještě víc než Češi zkušeností o tom, že hospodářský útisk znamená na-

konec i kulturní porobu. Bez hospodářské síly není ani kultury. Slovensko, které by nemělo dost prostředků na uhájení holého života, nemělo by ani prostředků na rozvoj duševních schopností svého lidu. Také z toho důvodu je heslo autonomie pouhou demagogií, neodpovědnou hrou se životními zájmy slovenského lidu. Autonomie znamenala by takové stlačení životní úrovně lidu, že dnešní stav, v době nejtěžší krise, musil by se proti tomu jevit jako vysněný blahobyt. Dosud, a i nadále tomu tak bude, Slovensko bylo vybavováno prostředky, opatřenými z velké části v zemích českých. Děje se tak jen a jen z vědomí jednoty československého národa, z poznání, že nebyl by celý československý stát zdravý a silný, kdyby jedna jeho část zůstávala slabší. Rušit tento vývoj separatistickými snahami, je nejhorší služba, kterou lze slovenskému lidu prokazovat.

do ba a lid é

Inglmayer :

Český komunista žije nesprávně

Proletářský spisovatel Géza Včelička na mé komentáře stran nebohého trampismu reagoval v „Tvorbě“ článkem, v němž analyzuje můj charakter. Vedle klevet obsahuje Včeličkova obhajoba rudého tuláctví také nesmysly a ty nejsou v nijakém vztahu k jeho nebo k mé osobě, ony jsou tím jmelím na proletářské konifěře, tím neřádem, který tu koniferu hubí, jmelím, jež byvši pozláceno, slouží naivním lidem co talisman.

Následujž několik obrázků.

Feldherrenhügel.

Vypukla hornická stávka. Praha vychrlila autobusy a rychlíky obsazené štábem — soudruhy básníky a spisovatele. Měli na sobě kožichy, drahocenné ruce trčely v jelenicích. Rozešli se po těch nakloněných chajdách, kde přebývají lidé, o kterých nutno něco světu říci. Opatrně vcházeli, raději si tu ani nesedli, neboť židle jsou rozvrzané a od dětí ubleptané.

A pak začal údiv: „Soudruhu, máš zde vlhko, kape to se zdí, nebojíš se, že onemocníš? Soudružko, to dítě je bosé na studené zemi, nenastydne ti? Ta skříň nemá nohu, kymácí se, nemůže na někoho spadnout? Soudruzi, lampička čadí, nebojí vás z toho hlava? Bramborovou kaši děláš, soudružko — a s čím? Cože, jen tak bez ničeho? Jenom posolenou ji sníte?”

Není třeba burcovat fantasii, abyste viděli ustrašené děti za soudružčinou sukní, abyste viděli rozpaky ubohé maminky nad tím tykáním, abyste viděli, jak se houpá ruka tátova a jak očima chudáků prošel oheň. Věru je třeba držet tu rozhoupanou pravici, aby nespustila, aby nepopadla límec nejbližšího kožichu, v němž je zabaleno něco na způsob spasitele a nevytřepala jej před vraty.

Páni od štábu si po té bídě dali na nádraží vajíčka ve skle a pak nasedli do autokarů a rychlíků. V pražských kavárnách napsali dojemné básně a reportáže o bezměrném utrpení hornického lidu.

Ale ať si nikdo nemyslí, že sami nebyli dojatí! Dokonce jak! Neboť mnozí z nich viděli po prvé ve svém životě dělníka.

Faux pas psychologický.

Český komunista žije nesprávně — takhle by se to dalo nejlépe říci. A žije snad správně, když generální ředitelství moskevské mu musí nejdříve udělovat důtky, potom mu odeprít hmotnou podporu a nakonec ho suspendovat: „Praho, ty jsi nejmizernější filiálka, dáme ti tam kurátora!“

Generální ředitelství se respektuje — přirozeně. Ale zkusme my soudruhům říci, že to či ono dělají špatně. Jak pustě se nám vysmějí, jak malincí jsme v přívalu jejich nadávek. Český komunista (speciis pragensis na prvním místě) je na výši. Maje v malíku teorii a ovládaje svůj jazyk, je oprávněn se na praxi blahosklonně pousmát: „Vy tomu nerozumíte, máte tisíc let zpoždění. Oč chytřejší je naše židovská studující mládež!“

Je nyní oázkou, stačí-li židovská studující mládež na revoluci. Nebylo-li by dobře jít hledat dělníka, který v historii člověčenstva povždy byl významnějším činitelem než židovská studující mládež.

Mít zázraky naditý malíček a v srdci tvaroh, to vede k bankrotu. Nastínil jsem, jak komunistům utekla trampská mládež. Dnes vidíme, jak jim uteklo dělnictvo. Moskva očekávala snažení a výkon pověřených — ale český komunista pěstoval pivní parláže a snil. Nic jiného se nedalo očekávat, než že se rudé dny zvrhnou v přehlídce policie a četnictva, že dělník nedostane dobrý revoluční tisk, že ženy komunistů dál budou chodit do kostela, že se nezrodí proletářské drama nebo film, že kameloti nahradí „Rozsevačku“ „Pražankou“ a že pražské filiálce dá centrálka méně peněz.

Reportáž o košili.

Byla vypsána soutěž na proletářskou povídku. Soutěž každému přístupná, to jest i nespisovatelům, a tudíž byli účastníci důkladně instruováni: „Nebásněte, nechte vzletů, všimněte si skutečného života, pište každý o tom, co je vám nejbližší.“

Dobrá. Sešla se hromádka prací, dobrých i špatných, četlo se a posuzovalo. Zaimponovala mi veselá, vtipná, při tom krutá a skvěle působivá reportáž mladého tkalce. Psal o tom, co mu bylo nejbližší — o košili — vždyť dostal v tom smyslu radu. Psal o košili jemu blízké nejen proto, že v ní chodil a spal, ale hlavně proto, že ji dělal. Psal o košili, která svou lácí drásá kůži, psal o kulatých zádech, jimž žaludek dává málo živin, aby se po práci dovedla narovnat, o očích, jež vidí nitě, kam jen se podívají, o cárech, jež padají nezaměstnaným s těla a jež kdysi byly košili, o neklidném spánku v košili, skrze níž jedni bohatnou a druzí umírají hlady.

Veselost si nechám pro sebe, aby náčrt reportáže pokud možno odpovídal hlavní podmínce soutěže: Vážnosti a smutku. Jury komunistická nestrpí šašky tam, kde jde o dobývání světa.

A přesto, že toho bolestivého tam bylo nepoměrně více než satiry, dílo propadlo úplně:

„Košile je to beze sporu, slavná jury, košile jako živá — ale přece to není košile naše. Kde v ní je ten bojovník za nový světa řád, proč v té košili nejsou vši tuláka, proč na ni autor nedal krvavé chrchle tuberáka? Ano, je to košile — ale košile měšťácká, Marxovi protivná!“

Mladý proletářský autore — u tkalcovského stavu nenalezneš poctivou revoluční košili. Pro tu se musí do knih a ke kazatelskému pivu. Tkalcovský stav, ponky, pulty, lešení, těžní klece — to není ještě celý život. Je to bezduché, nijaké, musí se tomu napomáhat. Jo, dělat

proletářskou literaturu není jenom tak — toť práce lo-potná!

Český komunista žije nesprávně.

Popudlivý redaktor děldopského koutku mi zle vynadal v „Tvorbě“. Udýchaně dokazuje jsooucnost třídně uvědomělého žvlu mezi trampy.

Nesprávně žijí čeští komunisté. Při pivě si povídají o kolchozech a zapomínají, že kolkolem jsou obklopeni střevním systémem agrárnickým a smělou gotikou. Neohlížejí se vůbec po kolbišti, nestarají se o to, kde kdo stojí, straní se života, nejen že neznají život v naší škole, v našich úřadech, v našich politických stranách — oni se už ani nenamáhají nahlédnout do továren, kde před posledními volbami slibovali svým věrným lepší budoucnost.

Český komunista žije nesprávně, špatně bojuje. Nezná terén, nezná nepřitele. Kdyby ho znal jen zčásti, šel by — jak se říká — do sebe, naučil by se rychle žít, učil by žít své věřící a s intenzivním životem by sám od sebe přišel boj plný krásných vyhlídek. Prozatím nic nezná, s živým člověkem nemá kontakt, co tedy zbývá než chrlít nadávky k vůli trampismu.

život a instituce

Josef Löwenbach:

O státní propagandě

I.

Povšechně.

Sověty a Mussolini aplikovali zásady a metody americké reklamy obchodní a průmyslové na politiku, prodchnuvše je svým temperamentem a svojí fantasií. Epigon-ský Berlín jim odssál jižní jiskru, „ruskou šírost“ a zredukoval je na pruskou mechaniku hesel. Propaganda ve službách států má dnes kurs. Roosevelt uspořádal s úspěchem reprisu metod americké válečné propagandy, aby uplatnil zařízení NRA. Propaganda je nejmodernější a neúčinnější zbraní nových vládních směrů a mladých státních útvarů.

Naši státní propagandu čeká řada konkrétních úkolů. Vláda, parlament i administrativa by pracovaly mnohem hladčeji, kdyby byla veřejnost včas a vhodně propagandou napřed o všech chystaných opatřeních a zařízeních poučena a na ně připravena. Bylo by mnohem méně třecích ploch mezi jednotlivými složkami výrobními i konsumními, kdyby se obyvatelstvo, jeho stav, třídy, skupiny propagandou učily poznávati a hodnotiti se vzájemně. Jsme dosud jen svědky propagandy stranické, jednostranné, zistné. Naším ideálem však je politická propaganda, sloužící celému státnímu organismu.

Uvažte, jakou silou je propaganda v našich rukou! Nejvyšší její cíl a existenční oprávněnost vrcholí v přání, abychom mysl davů vedli směrem svých přání a aby naše náměty přijímali a prostředím nám dosud cizí.

Neboť uvážíme-li, že obchodní a průmyslová propaganda má tolik síly, aby mohla voditi lidi při jídle a pití, v jejich činnosti, oddechu, zábavě, hře a cestování — jestliže je může usměrniti, jak se mají oblékati, co a jak mají poslouchat, co vidět — prostě, může-li je ve všech oborech lidské činnosti mentorovat — jaký vliv teprve může a musí vykonávati propaganda státní na myslí tupé a pasivní.

Proto je státní propaganda problémem vůdcovským. Jde o úkol mudrce a vůdce labyrintem světa. V tom máme ve svých revolučních vůdcích světlé vzory.

Úkolem státní propagandy je boj proti ignoranci ve věcech hospodářských i politických. Kdo vytváří nebo ovlivňuje veřejné mínění? Tisk, sport, film, rozhlas, technické vymoženosti. Propaganda a zdokonalení těchto civilizačních vymožeností poslouží současně propagandě státní.

Světlem jdou pověsti a zprávy, jež jsou výplody zpupnosti, hlouposti, pověry i strachu. Zásadou naší propagandy budíž upřímná odvaha jim čelit. Naším programem budíž dokonalé studium skutečnosti. Budujme svoji státní propagandu na faktech a pravdách jako vůdci našeho národního obrození a jeho historičtí osnovatelé.

Příklady dobré a špatné.

Zažili jsme v posledních letech odstrašující příklady propagandy státní a národní myšlenky (propaganda sokolských sletů a vzorkových veletrhů, zpravodajství ČTK.).

Byli jsme svědky improvizací s částečným úspěchem:

Hospodářské výstavy, ČSD., pošta (filatelie, telefonní akce, poštovní zboží, nové úřední budovy, telegraf, frankotyp), rozhlas (výkladní skříně, výstavy, soutěže, časopis), letectví (M. L. L., letecká pošta, letecké dni), vojsko (armádní dni. 28. říjen, manévry), cizinecký ruch (Čedok, ČSD., lázeňská propaganda), Půjčka práce (inserte).

Užasli jsme, co zbylo nevyužitých možností:

Poštovní spořitelna, Státní zdravotní ústav, 28. říjen, Radiojournal, volby, veřejné práce, průmysl a zemědělství, Praha a Slovensko.

Lomíme rukama nad nemožným stavem propagandy tabákové režie a uvědomujeme si, co by bylo lze dosáhnouti účelovou propagandou placení daní. Divíme se, co bylo a je u nás spoléhání na přirozené propagační činitele jako je umění, zejména hudba, a sport všeho druhu. A přece je tolik levných propagačních prostředků, které vlastně znamenají jen zdokonalení zpravodajství a distribuce obecného vzdělání: letákové akce, přednášky, debaty a veřejné schůze, film a noviny — to jsou všechno věci řádné organizace a výchovy lidí, kteří budou v h o d n ě psát, řečnit, přednášet, fotografovat, předvádět a kolportovat.

Němci rozuměli propagandě už před válkou. Byly to akce, připravující Drang nach Osten i hospodářské ovládnutí Jižní Ameriky. Rakousko se neudrželo proto, že si dělalo špatnou reklamu. A udržuje a udrží se SSSR. a Mussolini, protože si dělají dobrou reklamu.

Primitivnější lid, nižší průměr, pudověji založený, potřebuje ovšem veliká hesla, parády a ohňostroje. Národ Husův, Komenského a Masarykův přijme propagandu myšlení, vědění, propagandu práce, vzdělání a poznávání skrze demokracii bez příliš okázalých gest.

II.

Sjednotit, co je rozptýleno.

Úloha, kterou jsme vytkli své státní propagandě, není jednoduchá, uvědomíme-li si, že jednotliví propagační myšlenka musí sloučiti zájmy celé řady složek a oborů.

Příklad ruský, italský a naposled nejvíce německý ukázaly, že jednostranná propaganda jest mnohdy pokládána za jakýsi záchranný člun pro tonoucí státní loď. Z těchto příkladů pro nás plyne poučení, že propaganda musí jíti o d p r v o p o č á t k u s o u b ě ž n ě s r ů s t e m n á r o d a, země a její prosperity.

Propaganda je státnickým uměním, jako je uměním vládnouti. Založili jsme si svůj vlastní stát s přispěním ostatních, osvobodili jsme se, byvše současně osvobozeni, a je nyní na nás, abychom splatili svůj dluh — jsme tu, abychom se účastnili velikého zápasu o blaho lidstva, poukazující na to, co jsme sami ve své vlastní domácnosti vykonali, abychom pozvedli život každého jednotlivého občana své vlasti.

Jestliže se nám cílevědomou státní propagandou podaří udržeti si úzký kontakt, budovati dále na plodné součinnosti našich jednotlivých národních složek, jestliže se budeme učiti znáti se a rozuměti si navzájem lépe a vplyne-li z toho vždy rozumnější vzájemné hodnocení, pak budeme činitelem dorozumění i souručenství národů, jež bude dobrým příkladem, pak budeme pionýry světové mírové myšlenky.

Dnes ve zmatku světových událostí mnohdy zanikne naše drobná práce. Avšak kdykoliv o ní podáme světu zprávu, učinme tak s rozhodností, která chce splniti svůj evropský úkol, své světové poslání.

Propaganda slouží dobrému i zlému.

Nejvyšším státním příkazem a ideálem nové Rusi byla výstavba technická, hospodářská, průmyslová — proto propaganda pětiletky. Podobně tomu bylo v Itálii. V Německu jsme byli svědky toho, čeho bychom mohli býti u nás. Demokracie si neuměla dělat reklamu, demokracie jen naříkala, chovala se pasivně a především neuměla usměrniti své obyvatelstvo k optimismu — proto zkrachovala, proto musela se vzdáti svých posic ve prospěch lepšího propagačního režiséra. Selhala režie dobré věci a okamžitě opanovala pole věc nedobrá, neboť účinná propaganda může sloužit stejně dobře dobré i zlé věci. Naším úkolem je propaganda západní civilizace, evropské kultury, československé demokracie, chápané v duchu našeho národního obrození: je to propaganda solidarity, loyality, dobré vůle a optimismu. Pracujeme-li každý ve svém oboru, mějme vždy na paměti vyšší zájem. Neznamená to právě, abychom všichni vstoupili do veřejného života, abychom všichni byli politicky činni, vždyť by nás ani političtí profesionálové k svému řemeslu nepustili, ale „sestátněme“, „znárodněme“ svoji práci, svůj styk s lidmi, s veřejností, s cizinou.

Propaganda musí býti jednotná, rázná, akční, cílevědomá, musí mít program, vůdčí myšlenku, určitou myšlenkovou pravověrnost, aby působila. Ale čím nahradíme my tu moskevskou pětiletku, nebo to „proletáři všech zemí, spojte se“, čím nahradíme myšlenku římského imperia, čím onu „Gleichschaltung rassenreiner Volkskräfte“?

III.

Několik konkrétních úkolů.

Byrokracie je pro státní aparát nezbytná tak, jako je nezbytná i v obchodním podnikání, ale je právě jen administrativou, vnitřním kolečkem, které bez vnějších impulsů zarezaví. Státní správa potřebuje reklamní odborníky. Úkolů je nekonečná řada, rovněž možností. Úspěch je v 90% případů zaručen.

Založení ČSR. bylo last not least dílem propagandy. Myšlenka sokolská a legionářská, jež měly tak vynikající podíl na tomto vývoji, byly myšlenkami propagačními par excellence, ale dosud jich nebylo po této stránce plně využito.

Propaganda komerční usměrňuje konsum, tedy úkon hmotný, propaganda politická, státní, národní usměrňuje vůli, snažení, práci k společné myšlence, k soustředění na jediný cíl. Lenin by nebyl nikdy dosáhl toho, co je dnes SSSR., nebyl by nikdy zvládl tak velikou oblast a tak ohromné zástupy, kdyby se mu nebylo podařilo stmeliti dělníka

a sedláka, inteligenci a proletariát veľkorysou státní propagandou, založenou na vzájomnom poznávaní a usmernení k spoločnému cieľu.

Stát musí získavať své zamestnávateľov, své podílníky a konsumenty. Nikdo nesmie mať pocit, že obecné prospesné inštitúcie sú nutné zlo. Jde tu o výchovu k loyálnosti; pryč od sabotáže!

Stát jsi ty. Co pro sebe děláš. Čeho jsi dosáhl. Jaké máš možnosti. Jaká je tvá poloha ve světě. Jde tu o výchovu k většímu využití a ocenění všech státních zařízení. Jde o státní propagandu — nikoliv politickou ve starém slova smyslu — už ve škole: Znáť svůj jazyk a jeho slovesné možnosti. Znáť svůj kraj, jeho přírodní bohatství. Znáť své lidi a jejich práci. Znáť civilizaci a kulturu.

Státní propaganda má proto také své speciální úkoly: propaganda lepší češtiny, propaganda Slovenska; propaganda zemědělství v průmyslových krajích a propaganda průmyslu v krajích zemědělských; propaganda sociálních institucí, propaganda dopravy; propaganda občanství proti politikářství a soustavné dobročinnosti proti příležitostné a neplánované filantropii.

Poznej zjevy a síly, které tvoří státní život, život ve státě, v širším kolektivu. Jen tak dospějeme k propagandě družnosti, služby, solidarity proti sobectví, proti separatismu.

Propagandu provádějíme poznáváním, výchovou malých i velkých. Výchovou k optimismu, k sebevědomí, k sebedůvěře, k pokroku, k pochopení generačního problému.

Státní propaganda proto neplatí jen pro státní podniky a inštituce, nýbrž pro všechny skupiny obyvateľstva navzájom.

Politicky jsme rozleptáni jen proto, že se neznáme jako pracovní kolektiva. Tak jako moderní výrobce musí se orientovat o potřebách, vkusu a možnostech svých spotřebitelů v moderním životě přímo v kruzích konsumentů rozbory trhu a nikoliv přes meziobchod, který ztratil kontakt, tak nelze, aby se jednotlivé skupiny obyvateľstva navzájom dorozumívaly jen filtrem politických stran. Právě tak nemůže se dorozumívat stát jen filtrem svých úradů a inštitucí s obyvateľstvom bez rozdílu politického zabarvení a musí ven před veřejnost, na široké fórum, jako tomu bylo v antice.

Stát jsme my a my si musíme neustále uvědomovat, že jsme podnikateli pošty, drah, tabákové reže, leteckých linek, vojska, veřejných staveb. My k těmto zařízením musíme cítit určitou přichylnost, musíme se snažit podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, aby byly nejlepší. Naším hlasovacím prostředkem nejsou jen volby, nýbrž trvalý zájem, projevuující se tiskem i veřejnou manifestací a přímou drobnou prací od muže k muži a záměrnou, účinnou spoluprací s úradu.

Tomu všemu musí předcházet výchova, znalost, správná orientace, kterou nám, našemu lidu, může dát jen dobrá státní propaganda. Máme dnes málo příležitostí, abychom se poučili, i abychom se projevíli.

Stát má aranžovat, zprostředkovat a podporovat propagační akce, jež vedou k poznávaní a oblibě státních zařízení. Politické strany, korporace, obce a řada nejrůznějších inštitucí má nejen správné, společenské, sociální, odborné a kulturní úkoly, avšak také úkoly propagační, ovšem odborně prováděné.

Byli jsme svědky přepropagování: byly oslavy, výstavy, kongresy, zájezdy a stavby, které skončily fiaskem a pošramocenou prestiží, protože byly organizovány s neznalostí poměrů, nedostatkem taktu a taktiky, v příliš malém nebo příliš velkém měřítku, nebo protože byly zatíženy osobními rozpory.

Státní správa zaměstnává mnoho odborníků, ale málo odborníků propagačních, kteří by vedli lid praktickou výchovou a propagandou k účtě k majetku státnímu. Jde o to doplnit v praxi soustavu zákonů a nařízení na příklad proti polnímu a železničnímu pychu, nebo na ochranu republiky a vojenské moci radostnější, svobodnější a demokratičtější propagandou poštovní a železniční služby, služby v baťovském slova smyslu, propagandou armády a dobrého občanství.

Propaganda hygieny je také státní propagandou — je to propaganda pro zdravý lid. Červený kříž, skauti a Sokolové to mají v programu! Také propaganda elektrisace a lepšího hospodaření v zemědělství je státní propagandou tak jako propaganda lepšího bydlení a lepší výživy.

Ne potřebyjeme ministerstva propagandy, které na příklad z Německa málokdo v cizině bere vážně, ale potřebujeme věrný tisk a cílevědomé, soustavné šéfy propagandy. Státní propaganda je věc politická v nejušlechtlejším a nejsuttilnějším slova smyslu. Proto je to věc taktu a taktiky, věc správného psychologického postřehu a soustavné práce.

Nechceme parády a ohňostroje, ale chceme, aby měl lid náš podívanou na dobré, krásné a dokonalé věci, aby měl silné, nezapomenutelné dojmy, aby si uvědomil z tisku i z vlastního počínání, co stát vykonal a co dělá, aby měl konečně jednu stoprocentní pocit, že stát je pro něho a on že žije a bije se pro stát a za své lepší příští. K tomu nám dopomůže jen reforma zpravodajství, trvalejší a větší publicita vládních projevů a výkladů.

Proti dnešní depresi, proti dnešnímu defaitismu a desperádství můžeme bojovat jen heslem: Hlavu vzhůru! Pohledni kolem sebe a uvědom si dosah nedávné minulosti, dílo dneška a možnosti zítřka.

Státní propaganda tak, jak ji máme na mysli, je věcí nás všech, je věcí politika i úředníka, příslušníka volného povolání, dělníka i obchodníka, žurnalisty i reklamního odborníka — je věcí obecné školy i university, táborové schůze i vědecké přednášky, denního listu i odborného časopisu.

Jestliže Mussolini a zejména Hitler nastolil ve všech inštitucích, v celém životě veřejném i poloveřejném, ba i v soukromém, zásady nacionalismu a rasové hrdošti i nenávisť, musíme my všude hlásati humanitní ideály, nezátížené stíny nesprávně chápané demokracie, poučené příklady dobovými a především věřící, že jejich základy jsou zdravé a jejich chance schopné založit a udržet ještě lepší budoucnost.

Státní věci musí se názorově stabilisovat mimo strany a mimo řemeslnou politiku, musí získati i člověka politicky indiferentního, člověka, který v hloubi své duše je příslušníkem především jedné veliké, největší politické strany, a ta se jmenuje strana občanství republiky československé.

IV.

Propaganda v diplomacii.

Mezi akademicky elitní Haag a Ženevu, zařízenou na šedivou denní práci, je nyní zavěšena přejemná pavučina diplomatiky, reprezentovaná jmény Locarno, Lausanne, Lugano, Janov, Stresa, Washington, Paříž, Řím, Londýn.

Zdá se, jako by dnes byla Ženeva, která přece slibovala státi se svědomím světa, ne-li jeho srdcem a mozkiem, jakýmsi tabu, jímž se stala jen neupřímností a nedostatečnou loyálností některých z těch, kteří ji založili a slibovali být jejími strážci a příznivci. Páni diplomaté začali brzy chodit za školu. Začli paktovat jaksi nelegálně, začli s konventikly a kamarilami, které se scházely v „čistším“ vzduchu mimo ženevské zdi. Proč jim nepřiřostla Ženeva k srdci, přes to,

že se do ní po tolika přímých neúspěších a pochybných zdarech svých extratur znovu a znovu vraceli? Trváme-li my s jakousi sveřepou orthodoxností na zachování ženevské konstituce, zachováváme-li tuto tradici důsledně, je nám to ve světě někdy dokonce vytýkáno. Říkají o nás, že to берeme příliš vážně, že příliš lpíme na psané literě a nedovedeme se přizpůsobiti dané situaci, okamžité náladě, nové konstelaci názorů a záměrů. Tato vratkost v pojmání významu a poslání paktu Společnosti národů není ani tak vinou lidí kolem Ženevy a lidí na ní zúčastněných, jako spíše nedostatkem Ženevy samotné, lépe řečeno formy, jakou se prezentuje světu.

Resumujícе ženevské úspěchy a neúspěchy, a přehlížejícе řady přátelství od převratu navázaných a obnovených, ptáme se, kolik jsme se v Ženevě přiučili, kolik svých zkušeností jsme dali evropské a světové poválečné věci, ptáme se, jak daleko máme k dosažení většího světového blahobytu, který jest nejvyšším cílem všech. A konstatujeme s lítostí, že se ženevské konferenci dosud nepodařilo stvořiti novou, dokonalejší představu mezi národního kamarádství, skutečného evangelia míru, průbojné dobré vůle. Ženeva nemá oné magnetické přitažlivosti, jež by jediné mohla působiti na větší vzájemné porozumění v nejšířších vrstvách všech národů. Ženeva nemá dobrou propagandu, která by měla být její nejsilnější zbraní v boji o vybudování střediska mezinárodní ideologie. Světovým tiskem a světovou politikou jde zmatená směsice informací, strachu, politikaření a matných nadějí, jež je neschopna zažehnouti v davech jiskru nadšení pro myšlenku míru. Ženeva nevystihla psychologie lidu, opomenula nesčíslněkrát využití skvělých příležitostí k propagandě svých cílů.

Konec konců poznáváme z podrobných zpráv, komentářů a informací o zákulisních jednáních i z celé nové dialektiky moderních státníků, že už to dnes není ona tajemná hra vysoké politiky diplomatů, nýbrž mnohdy velmi přímočará výměna názorů. Ale je pouze na bystrých novinářích a populárně se projevujících politicích, aby tyto záblesky civilnosti, lidovosti neskresleně reprodukovali a ve svých zemích využili propagačně ve prospěch Společnosti národů. S. N. sama svoji propagandu dosud nedovedla organisovat tou měrou, aby její práce byla hodnocena způsobem, jakou zasluhuje.

Je sice pravda, že v anglických školách jsou chlapani i dívky poučovani o významu S. N. Vyšla také již řada publikací o S. N., které si kdokoli může opatřiti a prostudovati. Ale to je všechno příliš akademické. To nemůže vytvořiti teplejší atmosféru kolem S. N. Tím vším se nemůže S. N. vepsati v srdce lidu, v srdce všech národů. Ženeva bude mít takovou sílu, takovou moc, takovou náplň, jakou jí dají nikoliv diplomaté, reprezentanti států, nýbrž národy samy. A národy samy se musí za Ženevu postaviti svojí propagandou.

Ženeva je dnes jedinou organisovanou propagační institucí, která má držet posici téměř celého světového veřejného mínění vedle a proti organisované propagandě Berlína, Říma, Tokia a Pešti, revisionismu a last not least Washingtonu, i proti útokům ještě větší přesily propagandy neorganisované, která ad hoc jednak při-

mými útoky napadá, jednak kolportáží jednostranných informací, nezájmem, němým souhlasem s proudy, Ženevě nepřátelskými, představuje proto frontu daleko nebezpečnější!

Každý z nás by měl znát nejen svoji vlast, svět, nýbrž i nejvyšší světovou instanci: jak vznikla S. N., co bylo pro její založení směrodatné, jak je ustrojena, co vykonala, co dělá nyní, jaké jsou její plány a její moc. Pro S. N. se musí dělat reklama v celém světě soustavně. Mír se musí propagovat jako předmět denní potřeby, jako značka Baťa, Ford, Odol, Tobler, Martini, Plzeň, Gold Flake, Pears nebo Nestle.

V denním tisku celého světa by měla býti denně rubrika, věnovaná Společnosti národů, jako integrální součást čísla, vedle denních zpráv, soudní síně a národního hospodáře. Dva miliony anglických liber nebo 10 milionů amerických dolarů — to není ani tolik, kolik vydá na reklamu kterákoliv americká továrna na cigarety, když zavádí novou značku! Je to dokonce méně než polovina nákladů na stavbu moderní válečné lodi a méně než jedna desetina denních nákladů světové války!

Ano — podle výpočtů anglických znalců reklamy je třeba pouhých dvou milionů liber, aby po celý rok byla denně ve všech novinách v celém světě hlášána plná pravda o práci Společnosti národů pro blaho lidstva. Lze-li sehnati peníze na válku, bude lze snad mnohem snáze opatřiti mnohem méně peněz na mír. Jediné procento rozpočtové položky na zbrojení ve všech státech, vynaložené na mírovou propagandu, vyneslo by neočekávanou dividendu!

Organisovat a propagovat mír — to není riskantní hospodářský projekt, nýbrž největší jistota, do níž může a musí každý stát investovati bez obavy, že přijde o značné částky.

Jen organisovaná, soustavně, vědecky, plánovitě vedená propaganda v celém světě současně může Společnosti národů vydupati více vlivu mezi národy. Propaganda taková, aby každý průměrný člověk, aby každý Babbit a Michl, aby každý Honza a Bob, který nemá mnohdy ani znalostí, ani času, ani chuti studovati ve svém žurnále studenou cestou podávané složité zprávy, mohl se lehce poučiti o cílech, úkolech a úspěchu Společnosti národů tak, aby myšlenka míru, zásluha Ženevy, zaujala trvalé místo v jeho srdci, stala se závažnou složkou jeho mentality, jeho světového názoru a jeho životního snažení.

Z á v ě r.

Propaganda je vědní soustava, je vyučovací osnova, je program, je plán. Propagandě se lze naučiti. Propagandu lze plánovat, vědecky řídit, racionálně provádět.

Propaganda má svou teorii i praxi jako řada jiných moderních disciplin. Propagandu nutno dělat odborně. Propagandu musí dělat specialista, člověk, který má pro ni i buňky i průpravu.

Měl by býti zřízen seminář pro studium státní propagandy, nejlépe při svobodné škole politických nauk, a měly by býti vyzvány státní úřady, všechny instituce, úřady státní, zemské, komunální a ostatní, aby tam posílali své funkcionáře, pověřené referátem propagačním.

Půjčovna knih »MÍR« Praha II., Vladislavova 2
Palác Báňské a hutní

Nejnovejší česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TŘ. 17, U STAROMĚST. NÁM.